187
7

BÜTÜN ESERLERİ- 7

SEVGİ SOYSAL

tante rosa

4. Basım

BİLGİ YAYINEVİ

SEVGİ SOYSAL · tante rosa

b

BİLGİ YAYINLARI : 187

SEVGİ SOYSAL, BÜTÜN ESERLERİ : 7

Birinci Basım 1968
Genişletilmiş İkinci Basım 1978
Üçüncü Basım 1980

Dördüncü Basım
Ağustos 1985

BİLGİ YAYINEVİ
Meşrutiyet Cad. 46/A
Telf 31 81 22 — 31 16 65
Yenişehir Ankara

SEVGİ SOYSAL

Bütün Eserleri

7

Tante Rosa

BİLGİ YAYINEVİ

kapak : fahri karagözoğlu

olgaç basımevi - ankara

İÇİNDEKİLER

TANTE ROSA

At Cambazı Olamadı	7
Rahibeler Okulunda	11
Rosa'nın Hayvanları	15
Aforoz Ediliyor	19
Mezarlıkta Üretici Oluyor	25
Soluk Kır Çiçeklerine Geri Dönüyor	31
Bütün Rüzgârlara Açık	39
Yaşamakta Israr Ediyor	47
I Love You (Seni Seviyorum)	53
Grandüşes Ş.M.	61
Rosa'nın Papağanı	69
Rosa'nın Düşü ...	75
Rosa'nın Yolculuğu	81
The End Tante Rosa ...	87
Sevgi Soysal ve Tante Rosa Üzerine	95

TANTE ROSA AT CAMBAZI OLAMADI

Tante Rosa on bir yaşındayken, «Sizlerle Başbaşa» adlı haftalık aile dergisinde, Kraliçe Victoria'nın süvari giysileriyle çekilmiş fotoğrafının altında yazılı şu haberi okudu :

«Kraliçe Victoria 18 yaşında, Kraliyet Süvari Birliğini teftiş etti. Sayın kraliçe teftiş sırasında günün modası olan asker şapkası, mahmuzlu çizmeler ve üniforma biçimi elbisesiyle her zamanki gibi vatandaşlarının ve süvari birliğinin gönüllerini fethetti.»

Tante Rosa, bu gönülleri fethetti sözcüğünü, resimde görünen atlarla birlikte belleğine yerleştirdikten kısa bir süre sonra at cambazı olmaya karar verdi. Bu kararı annesine bildirdiği an annesi, «Sizlerle Başbaşa» adlı aile dergisindeki sürekli romanın şu bölümünü okuyordu :

«Aylar yıllar gibi, günler haftalar gibiydi ve o, kızkardeşinin yürek parçalayıcı günahıyla büyüyen karnını görmektense, vahşi hayvanlarla dövüşmeyi arzulayan gözlerini bu karından kaçırıyor ve gözyaşlarını buna layık olmayan bir nankör için dökmenin utancıyla, aslında yufka olan yüreğini, doğacak masum günah çocuğuna düşmanca duygularla sertleştirmek için...»

Rosa'nın annesi haklı bir dehşetle romanı bırakıp Rosa'nın mutluluğunu on sekiz yıl garantilemiş olan babasına koştu. Babası sert bir adamdı, ama Rosa'nın sızlanmaları karşısında çaresiz kalarak onu bir sirke verdi. Sirk müdürünün kulağını da bükmeyi unutmadı. Rosa'yı hemen o gün, sirkin en huysuz atına bindirdiler. O gün çok düştü Rosacık, ama ona giydirdikleri büzgü etekli, fırfırlı giysi öylesine hoşuna gitti ki, evde kıçının dayanılmaz sancısını unutup at cambazlığında ısrar etti. Babasından yediği moral dayağından sonra at cambazlığını unutmuş göründü. Rosa'nın babası on sekiz yıllık garantiyi dolduramadan ölünce anacığı firma değiştirerek Rosa'nın mutluluğunu yeniden garantiye aldı. Yeni babacık Rosa'nın at cambazı olma dileğini hiç de o kadar kötü karşılamadı. Rosa yine sirke gitti. Sirk müdürü Rosa'nın bu kez uyarmalara kalkışılmadan getirildiğini görünce Rosa'nın k... derisinin okul kitaplarından ucuz olduğunu anladı. Rosa hoş gelmişti ona. At cambazı olması istenmeyen bir kız hemen ata bindirilir, ama at cambazı olsun diye baştan atılan bir kız asla ata bindirilmez. Rosa artık attan düşemiyor; buna karşılık sirk hayvanlarının gübrelerini torbalara yerleştirip köylülere satmaya götürüyordu. Rosa çok ağladı. Çok çok ağladı. Önce gübrelerden, sonra atlardan, sonra da atlardan ona artakalan tek şey, kuyruksokumu olduğu için kuyruksokumundan nefret etti. Rosa'nın yaşlılığında ağır kabızlık çekmesinin nedenlerini bu çocukluk kompleksine bağlayan psikologlar çı-

kabilir, ama, yine de, Rosa'nın yaşantısını en çok etkileyen olay o zamanların en popüler savaşının ilk günlerinde oldu.

Subay üniformalarının en parlak, subay aşklarının en dayanılmaz olduğu savaşın ilk yılında, Rosa her gece olduğu gibi çadırın deliğinden at cambazı kızın numaralarını seyrediyordu. Deliği büyütmek için geçirdiği parmaklarının arasından bakıyor, at cambazı numaralarını kendi yapıyormuşçasına kurduğu düş, parmaklarına sinmiş gübre kokusuyla bile bölünmüyordu.

İşte hopluyorum; işte atladım yere. İşte yine atın tepesindeyim. İşte kaldırdım bacağımı, işte çılgınca alkışlanıyorum. O kim, o en önde, gözleri parlak düğmelerinden de parlak teğmen? Bana bakıyor; bana deli gibi âşık; her gece geliyor; beni seyredip gidiyor; şimdi en parlak numaramı onun için yapacağım. At çok hızlanmasa da taklamı zamanında atabilsem. At... atlıyor. Birdenbire ansızın bir çatırtı. Çatırtı yayıldı. Sonra aydınlık. Sonra daha aydınlık, daha aydınlık. Çığlıklar en sonra. Sıcak. Çatırtı. Alev. Alevler. Bir düşü sımsıcak ısıtıveren, sarıveren. Rosa alevlerin dört yanı sardığını gördü. Seyircilerin oraya koşuştuklarını, direklerin yandığını, sirk müdürünün sövdüğünü, dumandan tepedeki renkli ampullerin kararıverdiğini, herkesin kapıya koştuğunu, kapının dar olduğunu gördü. Ama o cambaza, sevgilisine son numarasını yapan kendine bakıyordu :

Tam kaldırmıştım bacağımı önce çatırtıyı, sonra çığlıkları duydum. Gösteri çemberi-

nin kenarındaki çite çarpan başımın dayanılmaz sancısı arasından atımın ürküp beni fırlattığını anladım. İşte deli gibi kişneyerek dört nala üstüme geliyor at. Ama korkmuyorum. O en parlak düğmeli, en parlak gözlünün beni şimdi kurtaracağını biliyorum. İşte atladı çiti. Önce asıldı hayvanın yularına. Şaha kalkan at kuzu gibi oldu. Sonra bana koştu. Atın terkesine kucağında benle sıçradı. Çizmelerinin parlak mahmuzlarını atın böğrüne bastırıp dört nala çıktık çadırdan. Ardımızda çığlık, duman, alev dört nala doğan güne at koşturduk.

Rosa'nın deliği parmaklarıyla büyütmesi gereksizdi artık. Alevler kocaman bir gedik açmışlardı. Rosa atın ürktüğünü, üstündeki at cambazı kızı yere fırlatıp deli gibi şaha kalktığım gördü. Yerde yatan kızı göremiyordu ama çiti atlayan teğmeni gördü. Çığlıkların, dumanın arasından bir onu gördü. Teğmen çiti atladı. Atı durdurup bindi ve yangın yerinden dört nala kaçtı. Rosa teğmenin, atını çıkış yerine sürerken cambaz kızı çiğnediğini gördü.

Tante Rosa «Sizlerle Başbaşa» dergisinde Kraliçe Victoria'nın at üstünde çekilmiş resmini gördü ve at cambazı olamayacağını anladı.

TANTE ROSA RAHİBELER OKULUNDA

Beş çocuk, beş kız çocuk koşuyordu. Çam ağaçlarının orda, beş çocuk koşarken çamları noel süsleriyle donanmış görüyorlardı. Koşmak bir rahibe okulunda zaten zor, yeri süpüren yakası balinalı, siyah giysileriyle bir kız çocuğunun bahçede koşması çok zor. Hele bahçenin, yolunmuş çamlarını noel süsleriyle donanmış görmek nasıl zor.

Ama yine de koşuyordu Tante Rosa, soluk soluğa, ter içinde. Bir prensesti, bir peri kızıydı o, koşardı da, süslü görürdü de çamları. Evet bir prensesti. Pazar sabahları birahaneye koşup babasına, «çok bira içme, para yeme, biriktir paraları, biriktir de prens beni almaya geldiğinde çeyizim bir prensese yakışır olsun,» dediği zamanlar, annesine: «Seni çok seviyorum, ama ne olur benim bulunmuş, sepet içinde bulunmuş bir prenses çocuk olduğumu söyle,» diye yalvardığı zamanlar elbette daha çok prensesti. Şimdi balinalı yakalı, kara elbiseyle ilk yasağın tadını çıkarıyordu. Öteki dört kız koşmayı hemen bırakmışlardı korkarak. Onlar prenses olmadıklarından korkarlar. Yasaklar prensesler

için değildir. Prensesler hangi yasayı çiğnerlerse çiğnesinler bir şeycikler olmaz, çünkü bir gün prens atla gelerek prensesi kurtaracaktır.

Soluk soluğa, ter içindeydi. Rosa, susadı, bir rahibe okulunda susadı. Musluğa koşup kana kana su içmeye başladı. Bir el vurdu omuzuna, sert. Baktı prenses bakışıyla, Schwester Maria, «su içiyordun durup dururken, sen arzularına gem vurmayan günahkâr bir kızsın,» dedi, «içini öldürmeyi bilmiyorsun.»

«Ben içimi öldüremem,» dedi Rosa, «çünkü içim prensestir. Prenses prensindir ve prensin olan bir şeyi öldürmeye sizin bile yetkiniz yoktur.» Schwester Maria kızdı, çok kızdı, Tante Rosa'yı mahzene kapadılar. Tante Rosa mahzende ağladı. Meryem Anaya dua etti. Düşündü. Düşündü ki bütün Katolikler pis, kötü şeylerdir; Meryem Ana o kadar iyi ki, o herhalde İsa'yı doğururken Katolik değilmiş. Peki neymiş? Prensesmiş-prensesmiş.

Tante Rosa rahibe okulunda vücudunun kötü bir şey olduğunu öğrendi. Yıkanırken soyunmak yasaktı. Gömlekle yıkanılıyordu. Bir gün yine koşarken düştü. Rahibeler yarasını sarmak için de olsa, kara çorabını çıkarmasına izin vermediler. Yara iltihaplandı. Schwester Maria, Rosa'ya, Tanrının onu cezalandırdığını, vücudunu unutmayı, içini Tanrıya adamayı, arzularını sindirmeyi bilmediği için yarasını iyileştirmediğini söyledi. Rosa ağladı, mavi gözlü yakışıklı İsa'nın böylesine dindar bir Tanrının oğlu olamıyacağını

düşündü ve dualarında Meryem Anadan İsa'nın gerçek babasını sordu. Kralı sordu ona.

Paskalya yortusu başladı. Gösteri hazırlıkları hızlandı.

Schwester Maria, Tante Rosa'yı melek rolüne çıkaracaktı. Bazı kızlar melek olacaklardı, bazı kızlarsa yoksul çocuk. Sonra İsa, meleklerin arasında yoksul çocuklara hediyeler verecek, yoksul çocukları sevindirecekti. Schwester Maria melek rolüne çıkacak kızların saçlarını şekerli suyla ıslatıp ince ince ördü. Örgüler çözülünce kıvır kıvır melek saçı olacaktı. Tante Rosa elişi dersinde dayanamadı, örgülerin ucunu azıcık çözerek saçlarının kıvırcık olup olmadığına baktı. Kıvırcık olmuştu saçları, tam prenses saçı olmuştu ki yakalandı. Schwester Maria, bu zamansız meraka çok kızmıştı. «Sen süsüne, güzelliğine düşkün bir günahkârsın,» dedi Rosa'ya. «Ceza olarak melek rolüne çıkmayacak, yoksul rolüne çıkacaksın.» O akşam melek olan kızlar beyaz muslin giysilerini giydiler, beyaz kanatlar taktılar, omuzlarına dökülen kıvırcık saçları üzerinde yaldız taçlar parlıyordu. Rosa yoksul çocuktu, ona bir paçavra giydirdiler. Çok mutsuzdu Rosa, dayanılmayacak kadar mutsuzdu. Sahnede İsa meleklerle yanına geldiği an, öylesine içten mutsuzdu ki gözyaşlarını tutamadı, dünyanın en başarılı yoksul çocuk rolünü oynadı.

İsa rolünü oynayan papaz Rosa'yı oyundan sonra sevdi, ona çöreklerle altından bir haç armağan etti. Tante Rosa sevindi, çok

sevindi. Tante Rosa İsa'nın gerçekten sevindirdiği ilk yoksul çocuk oldu.

Bir gün Tante Rosa Tanrının saçlarının, gözlerinin rengini, yaşını, başını, boyunu, evini barkını sora sora rahibeleri bıktırdı ve mutfakta bulaşık kurulama cezası aldı. Mutfağı severdi, orda atıştıracak şeyler bulunuyordu. Yemek düşkünlüğünün kötülüğü belletilmişti ona, ama mutfağı seviyordu, midenin doygunluğunu seviyordu. Rahibeler mutfakta çörek yapıyorlardı. Baktı, ince uzun çörekler. Bu çöreklere Bavyera'da halk arasında «oğlan çükü» derlerdi. Tante Rosa gözleri iştahla büyüyerek :

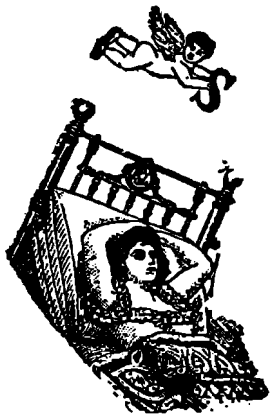
«Ah ne güzel oğlan çükleri» diye haykırdı.

Ve o gün trenle anasının yanına gönderildi.

Tren bir gün gecikmeyle Rosa'ların kentine vardı. Savaş Tante Rosa'ların sokağına varmıştı. Yemek odasında, yüznumarada ve tavan arasında savaş vardı. Aile mutfakta, yatak odasında ve bodrumda savaşın eksilmesini bekliyordu. Savaş eksilmiyordu, önce babalar eksildi, sonra ağabeyler eksildi, savaş eksilmedi.

Tante Rosa bir sabah, «Sizlerle Başbaşa» dergisinde rahibe okulunun bulunduğu kentin bombalandığını, okulun yerle bir olduğunu okudu ve prensin öcünü aldığını anladı.

TANTE ROSA'NIN HAYVANLARI

Tante Rosa bir kaplumbağa —evini sırtında taşıyan hayvan— buldu savaşın bittiği gün. Evler yıkılmış. Evini sırtında taşıyan hayvanı yıkıntıların orda buldu, sevdi, evine götürmek istedi. Evlerinin yıkıldığını, Bombardımanlardan Zarar Görenlere Yardım Derneğinin, Gönüllü Pembe Melekler Halkla Elele kampanyası sayesinde yaptırdığı lojmanlardan birinde kaldıklarını hatırladı ve evini sırtında taşıyan hayvanı sevmedi. Evin kişiden ayrı, yıkılabilir bir nen olduğunu, olması gerektiğini o gün anladı.

Sonra yalnız kedileri ve yırtıcı, özgür, orman hayvanlarını, ıraktan sevdi. Tante Rosa, bir sabah uyandı, kendi hayvanının da uyandığını anladı ve kendi hayvanını sevdi. Önce bakışlar, sonra cumartesi akşamları dans. Valsler, tangolar, swing sonra, hayvanı dansı seviyordu. «Sizlerle Başbaşa» dergisinin aşk romanlarını seviyordu. König-

strasse'nin köşesindeki dondurmacıya girip çıkarken bildiği erkek bakışlarını seviyordu. Erkek bakışlarıyla bir bir süslenmeyi seviyordu.

Böyle bir gün, bir cumartesi günü, cumartesiler çılgın günlerdir, komşunun oğlu Hans'la mahalle birahanesine dansa gitti. Üç bardak bira içti. Bütün biraların parasını nedense bu kez Hans ödedi. Nedense bu kez Hans biraların parasını ödedi. Birinci dansta çok terledi Rosa. İkinci dansta daha çok terledi, üçüncü, dördüncü danstan sonra ter içindeydi, yanakları al al. Hans'ın eli titriyordu. Rosa utanıyordu ama birlikte yürümekten kaçınamadı, yeteri kadar utanamadı.

O birdenbire biçimleniveren, ansızın somutlaşıveren cinsiyet hayvanı ormandan çıkıverdi, bir Hans oldu, Tante Rosa karşısında Hans'ı değil o hayvanı buldu, o pusuda bekleyen sinsi hayvanı ve kendini Hans'ın değil, evet evet asla Hans'ın değil o hayvanın kollarına bıraktı. Ama en kötüsü şimdi, en kötüsü o ansızın biçimleniveren, somutlaşıveren hayvan sonra yine Hans oldu, aptal Hans, üç danslık Hans, o gün nedense bira paralarını ödeyen Hans, Tante Rosa'ların hayvanları olabileceğini, o hayvanla yatabileceklerini bilemeyecek, anlayamıyacak olan Hans.

Tante Rosa hamile kaldı.

Tante Rosa Hans'tan hamile kaldı. «Sizlerle Başbaşa» dergisinde yayınlanan o bayağı aşk romanlarının hepsinde olduğu gibi yatar yatmaz hamile kaldı ve bu romanlarda yazılanların doğru olduklarını sandı. Doğru olduklarını sandı ve «Sizlerle Başbaşa» ro-

manlarındaki kızlar gibi «namusu kirlenmiş» bir aile kızı olmamak, zavallı bir piç kurusu doğurmamak için Hans'la evlendi.

Önce kedilerden, sahiplerini ve onların evlerini korumayı varlıklarının tek anlamı sanan köpekleri sevmeye başladı. Sonra kanaryaları, bön tavukları, can sıkıcı muhabbet kuşlarını ve bütün evcil hayvanları, bir de evlerini sırtında taşıyan kaplumbağaları sevdi - o yırtıcı, özgür, orman hayvanlarını unuttu.

Unuttuğunu sandı, çünkü «Sizlerle Başbaşa» dergisindeki aşk romanlarında yazılanların doğru olmadığını anladığı zaman, anladığı zaman, ah o zaman.

Kocasıyla istemeden yatmaya başladığı zaman «namusu kirlenmiş» bir kadın olmanın ve bu yatmalardan sonra doğurdukça piç kurusu doğurmanın ne olduğunu anladı, hiçbir şeyin «Sizlerle Başbaşa» dergisindeki aşk romanlarında yazılanlara benzemediğini o kadar iyi, o kadar elle tutulur gibi anladı ki.

Tante Rosa bir kaplumbağa —evini sırtında taşıyan bir hayvan— buldu savaşın bittiği gün. Evler yıkılmış. Evini sırtında taşıyan hayvanı yıkıntıların orada buldu, sevdi, evine götürmek istedi. Evlerinin yıkıldığını, Bombardımanlardan Zarar Görenlere Yardım Derneğinin, Gönüllü Pembe Melekler Halkla Elele kampanyası sayesinde yaptırdığı lojmanlardan birinde kaldıklarını hatırladı ve evini sırtında taşıyan hayvanı sevmedi. Evin kişiden ayrı, yıkılabilir bir nen olduğunu, olması gerektiğini o gün anladı.

Bu yukardaki olaylar Tante Rosa'dan kevgirden süzülen su gibi akıp gitti ve Tante Rosa kevgirin deliklerinden dünyaya bakmağa başladı.

TANTE ROSA AFOROZ EDİLİYOR

Tante Rosa üçüncü çocuğunu emzirirken, bu bir pazar günüydü, kiliseye giden insan sürüsünü seyretti. Yaşlı kadınlar ve genç kadınlar şapkalarını giymişler ve çocuklarının burunlarını silmişlerdi. Kaba, kırmızı, şişman parmaklı erkekler birahanede biralarından son yudumu içtiler, şiş, kırmızı parmaklı elleriyle yüzlerini sildiler. Karılarının şapkaları birahane camına vurdu, kalktılar, ayaza çıktılar, çocuklarının burunlarında alışılmış sümük ıslaklığını arandılar. Çan sesleri, dua mırıltıları, şarkılar, danteller, ikonalar, kandiller, melek resimleri - melek resimleri. Pembe erkek bebekler kanat çırptılar, org sesine ka-

nat çırptılar. Tante Rosa'nın yedi yıllık kocası evlendikleri sabahı hatırladı. Şimdi üçüncü çocuğunu emzirdiği için pazar sabahı kiliseye gelemiyen Tante Rosa'nın kocası eski anıları org sesiyle düşünmeye alışıktı. Dua uzun sürdü; şarkılar, çan sesleri, org sesi uzun sürdü. İkonalardaki İsalar yaşlandılar. Kiliseye temiz burunlarla gelen çocukların burunları yine sümüklü - çan sesleri.

Tante Rosa kiliseden dönen kalabalığı seyretti. Dışarıda kar yağıyordu. Çocuklar kartopu oynayarak önden geliyorlardı. Bir kartopu uçup Tante Rosa'nın camını kırdı. İçeriye ayaz doldu, kar doldu. Kiliseden dönen kocasının varlığı doldu, çocuk emeceği kadar emmişti memeden uyudu. Tante Rosa memesiyle camdaki deliği doldurdu, ayaz memesini ısırdı, kiliseden dönen kadınlar şapkalarını çıkarıp yüzlerine tuttular ve yan gözle Tante Rosa'nın kocasına baktılar. Tante Rosa'nm kocası hiçbir şey duymadı, evdeki kaz kızartmasını düşünüyordu, her pazar sabahı yenen kaz kızartmasını ve elma pastasını, sıcak kahveyi.

Sonra birinci çocuk ağladı, ikinci çocuk ağladı, bebek ağladı. Tante Rosa göğsünü ilikledi, yerleri süpüren sabahlıkla yürüdü, tahta merdivenler gıcırdadılar. Bir sandık kapağı açıldı, soluk resimler, soluk defterler, yaprakları arasında kuru menekşeler, solmadan kurumuş menekşeler mor. Bir mektup gördü, herhangi bir mektup, sandık kapağı kapandı,

dışarda kar yağıyordu, kocası eve geldi. Kaz kızartması her pazarkinden iyiydi, elma tatlısı çok çok iyiydi, ev sıcaktı, masa örtüsü kolalıydı, kocanın saçları briyantinle ortadan ikiye ayrıldı. Tante Rosa'nın korsesi iyi markaydı, yediği kaz kızartmaları karnını şişirmişti, korse iyiydi, sıkıyordu çok sıkıyordu korse, odasına çekildi. Kapıyı içerden kitledi. Her pazar öğleden sonra kocası gelirdi, kocası gelirdi her pazar öğleden sonra, yatak odasına - kapıyı kilitledi. Gördüğü mektubu hatırlamaya çalıştı, bir erkek yüzü düşündü olmadı, hep gemiler geçiyordu gözlerinin önünden gemiler geçiyordu, tren düdükleri, fabrika düdükleri, uğultu, kalabalık büyük kentlerin uğultuları, «Sizlerle Başbaşa» dergisinin basıldığı kentin uğultusu - kapı zorlanıyordu, alışılmış kapıları alışılmamış günlerde açmaya alışık eller şaşkın, zorluyorlardı. Şaşkınlık ve zorbalık, beklenmedik bir zorbalık, Tante Rosa'nın kocası haykırıyordu. Adam kapıyı yumrukluyordu, düzenini bozan kapıyı yumrukluyordu. Sabah kilise kaz kızartması elma pastası karısının koynu düzeninin kopan son halkasını kesip atan kapıyı, yumrukluyordu. Tante Rosa hatırlamaya çalıştığı erkek yüzünü hatırlayıverdi.

Bir mektup bıraktı Tante Rosa arkada, üç çocuk bıraktı, biri emzikte, kaz kızartması ve elma pastası yapmasını, yemek masası örtülerini kolalamasını, dolapları yerleştirmesini öğrettiği hizmetçi kızı bıraktı. Margarita ekili bir küçük bahçe, tahta merdivenli, yük-

sek tavanlı, çalar saatli bir ev bıraktı, her pazar sabahı kiliseye giden, her pazar öğleden sonra koynuna giren kocayı bıraktı, şapka giyen komşu kadınları, sümüklü çocuklarını bıraktı, onların kocalarını, onların da kaz kızartmalı hayatlarını bıraktı, kiliseyi bıraktı, çan seslerini, org seslerini, Noel şarkılarını bıraktı, kiliseden dönen çocukların attığı kar topuyla delinen camı tıkadığı sol memesini, yüreğini yağ tabakasıyla örten sol memesini bıraktı. Gitti. Gitti fabrika bacalarının, gemi düdüklerinin oraya, tramvaylarda herkesin birbirlerinin ayaklarına bastığı ve pardon demediği ve ne merhaba ne de günaydın demediği insanların oraya gitti, pazar günü öğleden sonraydı, akşamdı ya da, yollara düştü arkada soluk menekşeler arasına katlanmış mektuplar bıraktı, gelin elbiseleri, duvaklar bıraktı.

«Sizlerle Başbaşa» dergisinde diyordu ki bir kadın diyordu ki bir kadın diyordu bırakmış kocasını, yavrularını, hem de Katolik bir kadın, bir köyü bırakmış, o kadar saygılı kişilerin yaşadığı ve güneyin en saygılı papazının vaaz verdiği köyü, kilise kadını, o köyün kilisesi kadını aforoz etmiş diyordu, aforoz etmiş yaaa, o kadınlar, sümüklü çocuklar, her pazar dayanılmaz şekilde erkekleşiveren kocaları hep bunu dinlemişler, pazar sabahı, papaz hep o kadını anlatmış, papaz Tante Rosa'yı anlatmış, kocası sanki köyün kahramanı, bütün şapkalı kadınlar, o pazar, Tante Rosa'nın kocasını kaz kızartmasına davet etmede yarış etmişler, elma pastalarını porselen tabağa doldur-

mada, daha daha doldurmada yarış etmişler. Kilise, papaz, koca, hizmetçi aforoz yarışı etmişler.

Şimdi beklenen bir intihardır, bir uçurumdur, bir düşüştür. Şimdi beklenen bir kocakarının günah dolu bir hayatın sonunda sefilce can vermesidir. Yoksa şimdi beklenen günah çıkaramadan geberen bir günahkârın şen hayatı mıdır? Şimdi beklenen bir başarı, bir mutluluk mudur?

Hiçbir şey midir yoksa, hiçbir şey midir? Gemi düdükleri, fabrika düdükleri, birbirinin ayağına basıp ne pardon, ne günaydın, ne merhaba demeyen insan kalabalığına karışmak hiçbir şey midir? Nedir? Bir pazar günü barışsever bir Katolik köyünde, Tante Rosa aforoz edilmişse bu nedir, beklenen son nedir?

Tante Rosa gittiği büyük kentte bir gazete bayii oldu. «Sizlerle Başbaşa» dergisini de satıyordu. Yukarda kocası, güzel kocası, yeni kocası keman çalıyordu, keman çalıyordu. Tante Rosa, «Sizlerle Başbaşa» dergisini satarak iyi para kazanıyordu aforoz edildikten sonra.

TANTE ROSA MEZARLIKTA ÜRETİCİ OLUYOR

Tante Rosa'nın keman çalan güzel kocası bir pazar sabahı öldü. Tante Rosa mutfakta kahve çekiyordu. Dükkânı satılmadan önce kocasına aldığı son kemanın çok pahalı olduğunu düşünüyordu kahve çekerken, Königstrasse'deki üç katlı, sivri damlı apartmanlar savaşta yıkılmıştı da dükkânlar bir iki tamirle ayakta kalmıştı. Savaş işleri bozmamıştı. Bol bol gazete satmıştı. Tante Rosa savaşta. Moskova cephesini, şehit listelerini, Berlin'in düşüşünü satmıştı. Hele film yıldızlarının kartpostalları! Zarah Leander'in, Marika Rock'ün fotoları sıcak ekmek gibi gidiyordu. Bir paket cigaraya, 100 kg. kahveyle az mı jön fotosu değiştirmişti savaşta. Pazar günleri mezarlıklara yapılan ziyaretler savaşın sonuna doğru tavsamaya başladıydı; ama pazar günleri çıkan «Sizlerle Başbaşa» dergisinin satışı pek az düşmüştü. Ya ilave romanlar? Yine «Sizlerle Başbaşa» dergisinin peşpeşe çıkardığı «Nil Aslanının Pençesinde», «Mihracenin Gözdesi», «Çölde Fırtına» adlı egzotik romanların getirdiği parayla «Bombardımandan Zarar Görenlere Yardım Derneğine»

bağışta bile bulunmuştu. Savaş sonrası bir süre gazete satışı azalmıştı, kimseler haberleri okumuyordu artık. Sonra gazetelerin, ilan sayfaları dikkat çekmeye başladı :

«Kocam Sibirya'dan dönmedi. Bakkal dükkânımızı işletmekte bana yoldaş olacak, yardımcı erkek arıyorum. 30 - 35 yaşlarında, sağlıklı ve sabıkasız olanların P.K.... ye müracaatları.»

Ya da,

«Merhum, vatanperver general, sayın zevcimin baba yadigârı çiftliğinin yönetiminde yardımcı olabilecek işbilir, genç, erkek eleman aranmaktadır!...»

Ya da,

«Savaşta yıkılan, merhum kocamla yıllar yılı biriktirdiğimiz paralarla yaptığımız yuvamız - evimizin onarımında bana yardımlarını esirgemiyecek dosta sıcak bir aile yuvası karşılığı...» Birtakım yorgun ve solgun erkekler okuyordu bu ilanları. Başka iş de yoktu ki. Tante Rosa'nın doğrusu dükkânının işleri için böyle bir ilan vermesi gerekli değildi. Keman çalan kocası dükkânın işlerine hiç karışmamıştı, zaten dükkânı tek başına kurup satılana dek tek başına yürütmüştü Tante Rosa. Eve para getiren erkekleri bilirdi o. «Koca dediğin adamın gönlünü hoş tutmalı.» Böyle diyordu ona kocasının niçin dükkânın işlerinde yardımcı olmadığını soranlara. «Akşamları dükkânı kapatıp yorgun argın eve gittiğimde bana hayatı kim sevdirecek?» diyordu. «Eve aldığı birkaç parça eşyanın bekçiliğini yapmadın diye bana çatacak adam değil, felsefe-

ye ihtiyacım var benim, ya, felsefeye. Benim kocam bana Hindistan'ı anlatır, oranın değişik inanışlarını anlatır. Hanginizin kocası Hint felsefesinden anlıyor ve güzel keman çalıyor?» diye hasetten çatlatıyordu alt kat kiracısının şom ağızlı karısını. Savaşa da gitmemişti kocası kalbi hasta diye. Müşterileri arasında kocası savaşta ölmüş olanlar bir süre ayaklarını kesmişler, uzun bir süre de ters davranmışlardı.

Kahveyi ocağa koydu, kediye bir tekme vurdu, dükkânın karşılığı olarak aldıkları paranın tükenmeye yüz tuttuğunu düşündü. Königstrasse'ye gökdelenler dikmek için yol boyunca bütün dükkânları yıktıran belediyeye, Amerikan yardımına sunturlu bir küfür savurdu. Şimdi «Viyana Ormanlarını» çalmaya başlamasa da kahvaltıya otursak diye düşünüyordu... öldü. Kocası öldü. İçerden devrilen iskemlenin, yere yığılan cismin sesini duyduğu an kocasının, Viyana Ormanlarının öldüğünü anladı.

Tören dinsel ayinlerden yoksundu. Tante Rosa keman çalan kocasının pasaportundan da din kaydını sildirmiş, ondan olan iki çocuğunu da vaftiz ettirmemişti.

Bunu bilen alt kat ve üst kat kiracıları değişik bir gömülme seyrederiz diye gelmişlerdi. Kocasının küllerinin gömüldüğü mezarın (kocası Hint felsefesine duyduğu saygı sonucu yakılmayı vasiyet etmişti) sağında son derece bakımlı, solundaki ise son derece berbat, bakımsız bir mezar vardı. Sağdaki mezar Amerikan çimi ve güllerle iç açıyordu. Soldaki me-

zar ise yabani otlar, dikenler, taşlar, kozalaklar, hatta cigara izmaritleriyle acınacak bir görünümdeydi. Tante Rosa'nın kocasını gömmeye gelenler sol yöndeki mezara kötü kötü bakıp baş salladılar, sağdaki mezar için de övücü cümleler kullandılar. Tante Rosa o an yaşamına yön verecek yeni bir yol bulduğunu anladı. Kocasının tam paraları biterken ölmesi ve böyle bir bakımlı, diğeri bakımsız mezarın arasına gömülmesi nasıl da mutlu bir raslantıydı.

Tante Rosa'nın kocasının gömüldüğü pazarlardan bir sonraki pazar günü «Sizlerle Başbaşa» dergisi ilan sayfasında şunlar vardı :

İki Fotoğraf.

Solda kel kafalı bir adam. Sağda aynı adam, ama mebzul saçlı.

Soldaki fotoğrafın altında, büyük harflerle :

Öncesi,

Sağdaki fotoğrafın altında yine büyük harflerle :

Sonrası.. Evet sayın okurlar «Nimra saç ilacını kullandıktan sonra «MUCİZE» oldu.

İki Fotoğraf.

Solda bıngıl bıngıl şişman bir kadın küçük bir iskemleden taşıyor.

Sağda aynı kadın bir divana Pin-Up gibi uzanmış.

Öncesi... Sonrası.. Evet sayın okurlar, «Lembra» hapları olmazı olur, Şişko Bertha'yı Pin-Up yaptı...

İki Fotoğraf.

Solda Tante Rosa'nın kocasının gömüldüğü mezarın solundaki bakımsız mezar.

Sağda Tante Rosa'nın kocasının mezarının sağındaki iç açıcı mezar.

Öncesi... Sonrası. Evet sayın okurlar pek sevgili yakınlarınızın mezarlarının soldaki mezar gibi gözükmesini istemiyorsanız «Tante Rosa ve Co. Mezar Bakımı» firmasına başvurunuz. O zaman Sevgililerinizin mezarları fotoğraftaki gibi iç açacaktır!

Altta daha büyük bir fotoğraf Ortada Tante Rosa, elinde tırmık, sağında ve solunda keman çalan kocasından olan çocukları, ellerinde kova kürek. İş tuttu. Ama bu kısa mutluluğun ardından mezarlık memurları onlara özel para almaları yasaklanmışken özel teşebbüsün bu işten para kazanması karşısında ayağa kalktılar ve belediyeyi grevle korkuttular. Bunun üzerine belediye «Belediye mezarlıkları temiz tutuyor» kampanyasına girişti ve işler aksadı. Ama yine de Tante Rosa bu işten, bir süre geçinecek ve keman çalan kocasına, keman biçimi, mermer bir mezar taşı yaptıracak kadar para kazandı.

TANTE ROSA SOLUK KIR ÇİÇEKLERİNE GERİ DÖNÜYOR

Soluk kır çiçekleri. Suluboya. Tante Rosa suluboya çiçeklerin üzerine uzandı. Dudakları çiçek tozlarında. Elleri resmin üzerinde gezindi, tanıdı. Kocası savaşa gitmeden yapmıştı bu resmi. «Gelecek artık, gelecek.» Bir kadın bıktığı kocasını iş yolculuğuna gönderircesine gönderir savaşa. Kır çiçeklerinin yapraklarında dudakları. Yapraklar soluk, ölü susuz.

Bir kadın bıktığı kocasını...

Suluboya kır çiçekleri ölebilen şeylerdendir.

Tante Rosa kilisenin yanından döndü. Kör dilenciyi karşı kaldırıma geçirdi. «Harp malulü, para vermek gerekir mi? Hangimiz harp malulü değiliz ki.» Yapraklar ölü, susuz. Kör bir türlü bırakmadı kolunu. Bir malule duyulabilecek merhametin bittiği bir yer vardır. Bıkılan kocanın iş yolculuğundan dönüp gelebileceğini unutmamalı.

Tante Rosa ıslanan pabuçlarına baka baka yürüdü. Yağmur. Bir kahveye girdi. Strudel. Yağmur yağdı mı Strudel yemek bir kahvede, vallahi hayat güzel, diyen biri çıkabilir.

Tek başına kahveye girdi mi bir kadın, kocasını iş yolculuğuna gönderir gibi savaşa savmış bir kadın, ansızın yağmurla, ne olur? Strudel mi yer yalnızca? Tante Rosa Strudel'den hoşlanmadı. Gözleri dolaştı kahvede. Piyanoda şişman, yaşlıca bir kadın, kırmızı yüzlü : Les Feuilles Morts.

Yatakta döndü eli adamın. Tante Rosa uyandı. Böyle ansızın yatmalardan sonra uyanmak. Haddini bilmez birini bulmak yatağında. «Siz kim bilir kimsiniz?» Suluboya tablodaki çiçekler daha soldular. Adam uyanmadı. Horladı. Tante Rosa kızdı. Adamın giysilerini pencereden dışarı attı. Suluboya kır çiçeklerini de arkasından.

Tozlu postallar önce suluboya kır çiçeklerine bastılar. Koca eğildi, resmi aldı yerden, yanında duran çamaşırlara bir tekme savurdu. Merdivenlere yöneldi. Ses etmeli mi - etmemeli mi böyle durumlarda kocalar? Bir sevinç çığlığı beklememenin yorgunluğu bacaklarında. Kemikli eller kapıyı açtılar. Tante Rosa döndü, dönen kocasını gördü. Çığlık atmadı. Tante Rosa da kocası da başka bir şey beklemiyorlardı. Adam, o haddini bilmeyen herif, birden uyanıp kocayı görünce. Fırladı yataktan. Çırılçıplak. «Kocan gelmiş, kocan gelmiş, elbiselerim, donum donum!» dedi Tante Rosa umursamadan. Adam geleneksel korkularla tabancaların patlamasını bekler gibi attı kendini pencereden ağaca. Ağaçtan, berelenmiş vücuduyla bahçeye kaydı. Bahçe mezbeleleri arasında çamaşırlarını arandı. Tante

Rosa ve koca güldüler, bu herif olmasa o gece gülemiyeceklerdi.

Allah Allah şimdi yine birlikte yaşamak. Allah Allah yine birlikte yaşamak zorunda olmak. Bir yeni pabuç altı gibiydi Tante Rosa, yaşantısına basmamıştı. Allah Allah olmayan bir geçmişi kabul etmek... Bunca kötü alışkanlıklarıyla. Her kötü yeni olmalı, ama kötüye alışmamalı. Aynı suluboya kır çiçekleri nasıl tekrar tekrar yapılır? Allah Allah nasıl yaşanır tekrardan?

Uzun kemikli eller bütün gururlarını yitirmişlerdi. Tante Rosa'yı her durumda kabule hazır. Yokluk ne rezilliklere gebedir! Yoksulluk her zaman küçültücüdür! Adam uzandı kadına, bir şarkı Tante Rosa'nın kulağında: «Çocuk uzandı güle. Gül dedi git güle. Bir çocuk bir gül gördü. Pembe gül nazlı gül.»

Pembeler, nazlar küçük dua kitaplarının arasına sıkışıp kalmıştı altın haçlarla. Sessizlik bıkkın sevişmelere iter kişiyi. Adamın uzun kemikli eli kendi için soyunmamış kalçalarda gezindi. Tante Rosa yalancı bir tutkuyla omuzunu ısırdı adamın. Adam haykırdı. Tante Rosa yalandan inledi. Adam soyunmadan boşandı. Suluboya çiçek resimleri yırtılınıştı.

«Sabah olmadan git ve kimse gelmesin. Ben kendi çirkinliğimle yetinmeye alıştım. Sabrın sonu selamet değildir.»

«Yarın yine kahveye gidip Strudel yiyeceğim, o haddini bilmez herifi tutup evime, yatağıma getireceğim.»

«Bir gece uyusam, yorgunum.» Boşalmış erkeklerin süngüsü düşük sesiyle yalvardı adam.

«Al paraları, bunları, bunları hepsini, hepsini, bu nişan yüzüklerini ve bu iki şamdanı. Git oteller, pansiyonlar ve bu kent senindir.» Adam ses etmeden gitti. Bir şey başlamadan biterse. Tekrar tekrar çirkinlikleri yaşamaktır ihtiyarlık. Bir insan erken yaşlılıklarından sorumludur. Çok konuşmak hiçbir şeyi düzeltmedi. İstediğin kadar yeniden başla anlatmaya, bütün sözcükleri evir çevir; çirkin tekrarları sıvayamazsın. Bir kadının bir kez yalancıktan inlemesi bile fazladır. Bir kez yalancıktan sokulması. Çirkinlikleri tekrarlamaktansa enayi başlangıçlara koşturmalı.

İstasyon boş. Sabah. Hava soğuk. Üşüyor Tante Rosa. Elinde bir mektup. Yanında sandığı. «Sizlerle Başbaşa» dergisinde, İngiltere'den yollanmış bir ilan okumuştu bir ay önce: «Çiflikte geçen yalnız günlerini sevgiyle paylaşacak bir kadına...» Sevgi sözcüğü bir kadına her zaman bir şeyler anlatır.

Bir elmanın bir meyve olduğu, bir babanın baba, bir savaşın savaş olduğu, bir gerçeğin gerçek olduğu, bir yalanın yalan olduğu bir aşkın aşk olduğu, bir bıkmanın bıkma olduğu, bir başkaldırmanın başkaldırma olduğu, bir sessizliğin bir sessizlik olduğu, bir haksızlığın bir haksızlık olduğu, bir düzenin bir düzen ve bir evliliğin bir evlilik olduğu, olacağı günler gelecekti, inanıyordu. Tante Rosa. Bir ilandan bir evlilik çıkabileceğine inanıyordu, o daha aptaldı.

İstasyon biraz doldu. Hava ısınmadı. Tren geldi. Tante Rosa bindi. Trende şöyle düşün-

dü : «Bir bardak en iyi tükürükle parlatılır. Bir bardak en iyi tükürükle parlatılır. Bir bardak en iyi tükürükle parlatılabildikten sonra, niçin en iyi evlilik böyle ilanlarla kurulmasın?» Sandığını yerleştirecek bir yer bulamadı. Üzerine oturdu. Yeni piyasaya çıkmış Nylondan çeyizleri vardı içinde. Tante Rosa çeyiz sandığının üzerinde Manşı geçti. Çiftliğin bulunduğu istasyonu da geçti. Bardak en iyi tükürükle temizlenir. İnmesi gereken istasyonu kaçırdı. Bir istasyon geç indi. Bok toprağa iyi gelir. Toprak aslında iyi bir şeydir, ama bok toprağa iyi gelir. «İlana cevap verirken İngilizce biliyorum diye atmıştım, şimdi bu enayi buna inanıp beni karşılamaya gelmedi galiba.» Oysa damat öbür istasyonda, İngiliz usulü babadan kalma lacivertleriyle, yakasında karanfil bekliyordu. Tante Rosa'nın treni o istasyondan geçerken adamı görmüş, kerize bak diye gülmüştü.

Gelenler ve karşılayanlar uzaklaştı. Tante Rosa çeyiz sandığının üzerinde otura otura beklemekten yoruldu. İstasyon memuru yanaştı «Do you wait Somebody?», «Evet bardağı parlatacak tükrüğü, toprağı bereketlendirecek boku...», «Adam havlayarak ne demek istedi? Bir İngiliz erkeğinin bok olamıyacağını mı?»

Tante Rosa gözleri, elleri ve mektup zarfındaki adresle çiftliği buldu. Adam lacivertlerini, karanfili çoktan çıkartmış, çizmelerini çekip tarlaya gitmişti. Kapıyı anası açtı. Tante Rosa bu asık suratlı, kılıksız, kırmızı par-

maklı kadını görünce, bu da «Maid» (Hizmetçi) olsa gerek diye karar verdi. Kadına yüz vermedi. Çünkü kadın bir hizmetçiydi. Tante Rosa deneyini yapmadığı şeylere yüz vermezdi. «Neme gerek başta yüz vermemeli, bu İngiliz uşakları adamın tepesine çıkarlar.» Elleriyle, gözleriyle sıcak su istediğini anlattı kadına. Kadın anlamaz. Allah Allah bu uşakların anlayışsızlığı! Sonunda kadın söylene söylene sıcak su getirdi odasına. Tante Rosa yıkandı. Sırtını da kadına yıkattı. Kadın giderek daha yüksek sesle söyleniyordu ya Tante Rosa'nın aldırdığı yoktu. «Yarın bugün yeni efendisine alışır.» Çeyiz sandığını açtı, yeni Nylonlarını yatağın üzerine yaydı. Asık suratlı kadın bu saydam çamaşırlara şaşkın şaşkın bakmaya başladı. Aslında Tante Rosa da böyle çamaşır hiç kullanmamıştı daha. Kadına, hizmetçiye belli etmek gerekmez böyle bir gerçeği. Saydam geceliklerden birini çıplak vücuduna geçirdi doğal bir umursamazlıkla. Doğrusu kadının yanında her yanını gösteren gecelikle dolaşmaktan utanıyordu ya «Sizlerle Başbaşa» dergisindeki romanlardan birinde İngilizlerin uşaklarını eşya yerine koyduklarını okumuştu. Kadın artık durmamacasına odada gezinmeye, bağırıp çağırmaya başlamıştı. Tante Rosa ona eliyle mutfağı gösterdi. Kadın ağlayarak mutfağa gitti. «Adam kullanma yeteneği bende doğuştan var yahu!»

Akşama kadar, mutfak kapısını arada sırada açıp çay, kahve, vs. isteklerde bulundu. Mutfaktaki iskemlede oturup ağlaşan kadın bu isteklerini yapmıyordu.

«Yarın İngilizceme alışır.» Akşam oldu çizmeli adam geldi. Kadın ona doğru koştu. Bağırdı, çağırdı. Adam da bağırdı çağırdı. Tante Rosa Nylon geceliğiyle divana uzanmış ilk aşk gecesini kura dursun. Adam önce ondan tarafa pek bakmadı. Sonra kadının çığlıkları arasında onu gördü. Saydam geceliğini gördü.. «Tramp» (Orospu!) Tuttuğu gibi Tante Rosa'yı kolundan kapı dışarı etti. Arkadan sandık. Arkadan Nylon çamaşırlar. «Doğrusu aşk olsun ingiliz boklarına.»

Tante Rosa ilk trenle soluk kır çiçeklerine döndü.

TANTE ROSA
BÜTÜN RÜZGÂRLARA AÇIK

USA Army Produktion!

Şişme sandal Delinmez - Hakiki Kauçuk - Var mı şişirip denemek isteyen - Evet bayanlar! Satıyorum; şişme sandal! USA -Army Produktion; satıyorum; evet yok mu artıran, satıldı; adınız bayan? Rosa; çok güzel bayan Rosa evladiyelik bir şişme sandala sahip oldunuz.

Tante Rosa ayaklarını ve bir ucundan tuttuğu şişme sandalı sürüye sürüye merdivenlerden çıktı. Kapıyı açtı; tam açılmadı evinin kapısı. Ardında bir yığın eşya. Tante Rosa açık arttırmalara merak saralı böyle kapısını açamadığı oluyordu sık sık. Bir koşu geliyordu evine; elinde kelepir mal, malı kapının önüne bırakıverip yine koşuyordu arttırmanın devamına; diğer kelepirleri kaçırmamak için. Sonra ikinci kelepirle geldiğinde açamıyordu kapıyı tam. Kapının ardında birinci kelepir olduğu için. Eve girdi. Ayağıyla kapının açıl-

masını engelleyen, USA Army Produktion şişme yatağı tekmeledi. Pabuçlarım köşeye fırlattıktan sonra gururla topladığı kelepirleri seyretti: Dört eski duvar saati, iki av tüfeği, beş gazocağı, altı el feneri, bir motosiklet kaskı, bir tek uzun av çizmesi, üç boya tabancası, dört köpek tasması ve dokuz USA Army Produktion şişme yatak.

Anneannesi ne derdi Yahudiler için, ne derdi? Evet hatırladı Tante Rosa. Her çarşıdan dönüşte derdi ki anneannesi; «her şey çok pahalı. Niçin pahalı anneanne? Çünkü her şeyi pis Yahudiler ucuz alıp pahalı satıyorlar. Onun için mi zengin pis Yahudiler anneanne? Evet bedava alıp papaz fiyatına satıyorlar...»

İşte Tante Rosa'yı açık arttırmalara çeken nedeni bu anıda aramak gerek. Ucuz alıp pahalı satmak ve zengin olmak. Çok düşündü Tante Rosa, ucuz mal alıp pahalı satma yollarını. Bir gün güzel Meryem onu kutsal bir raslantıyla açık arttırma yapılan yıkık belediye sarayının avlusuna getirdi işte, yukarıda saydığım serveti Tante Rosa böylece yok fiyatına edindi.

Yağmur yağıyordu, siyam kedisinin projektör gibi parlayan gözlerinden karanlık bastığını anladı. Işığı yakacaktı; vazgeçti; gaz lambalarından birini yaktı. «Yeni aldığım şişme yataklardan birinde yatayım bu gece,» diye düşündü. Her gece o gün aldığı kelepiri denemeden edemiyordu. «Bunları satmak zor olacak,» diye düşündü. İyiden iyiye bağlanı-

yordu kelepirciklerine. «Ama param yok, param yok artık.» Geçen hafta sattığı piyanonun parasını da bugün bitirmişti. «Ama iyi alışveriş ettim doğrusu. Ne dedi adam, evladiyelik. Evet evladiyelik bir şişme sandal; hem de USA Army produktion.»

Sabah siyam kedisinin arsız miyavlamalarıyla uyandı Tante Rosa. Ne demişti kediyi veren adam. «Tek yaşamaz bu siyam kedileri; çift almak gerek bunları. Kızıştılar mı delirirler; öyle her kediyle çiftleşmezler; ille de kendi cinslerinden olacak.» İşte azdı, hem de ne azmak, en düşman gözlerle bakıyor şimdi Tante Rosa'ya. «Salak kedi, ulan biz çiftimizi seçebiliyor muyuz yani?» dedi Rosa: «Sen de benim gibi yetinmeyi öğrenirsin.» Kedi geldi sürtündü. «Bunun derdi yalnızca azgınlık olsa neyse, aç hayvan; açsa aç; biz de açız yahu! Ne satabilirim, ne satabilirm.» Güzel kocasının frağı satilabilirdi. «Ama daha tutarlı bir şeyler yapmak gerek. Aslında artık Yahudiler gibi zengin olmanın zamanı.»

Kahveyi fincana doldurdu, bir şeker attı, «Sizlerle Başbaşa» dergisinin ilan sayfalarını okumaya başladı. «Pansiyon aranıyor», «Pansiyon Belvedere müşterilerini kucaklamaya sabırsız», «Akşamları sıcak çorba ve sıcak havayı, sizin Pansiyon'da bulabilirsiniz ancak.» Kedi gitti şişme yatağın güneş vuran ucuna tembel tembel uzandı. «Rahat değil mi, seni canına düşkün dişi seni, hemen bulursun rahat edecek köşeyi. Rahat değil mi elbette rahat olacak, USA Army şişme yatakta yattın mı sen hiç Siyam denen Allahın dağında?

«Şişme yatak evet şişme yataklara ben bu evde kaç kişi yatırabilirim. Dokuz kişi. Savaştan kalma alışkanlıkları hesap edersem 18 kişi.» «Pansiyon Rosa müşterilerini bekliyor.» Bu ilan ilk sayısını süsledi «Sizlerle Başbaşa» dergisinin.

Tante Rosa bir cuma günü ilk arttırmadan aldığı çocuk arabasını merdivenden çıkaramıyacağını anlamışken nazik bir bey koştu yardımına. «Yardım edeyim mi, ah evet çok teşekkürler. Bu apartmanda mı oturuyorsunuz? Evet, araba da ağırmış soluk soluğa kaldık, Pansiyon Rosa bu apartmanda mı, evet gösterirseniz, şey Rosa benim, yani Pansiyon Rosa, yani nasıl, yani yukardaki evimi pansiyon yapmaya karar verdim de. Biliyorsunuz bu USA malı şişme yatakları vallahi ben gerçi USA Army esir kampında bulundum ama hep ot yatakta yattım, ya vah vah, benim şişme yataklarımda yatın da sırtınız rahat etsin bari. Şişme yatak mı, evet niçin şaştınız?»

Tante Rosa kapıyı açtı. «Buyrun bayım başınızı eğin kanarya kafesine çarpmasın başınız. Ah kanaryalara bayılırım. Peki kanarya nerde. Kanarya mı, yok beyefendi. Açık arttırmada kafesleri hep kanaryasız satıyorlar. Çok ucuza aldım, söylesem inanmazsınız. Çok yorgunum hemen yatmak istiyorum. Ya anlıyorum. Hangi yatağı şişirmek istersiniz. Çok kolay şişiyor ve inmiyorlar inanın. İlan vermeden hepsini denedim, pisi pisi kalk bakayım yatağın üstünden, seni domuz seni. Pompa nerde? Ay! Pompa nerde? Neyse ağzınızla şişiriverin. Çok kolay. Yorulursanız ben devam

ederim. Bir siz, bir ben, zaman da geçirmiş oluruz. Çarşaf? Ha çarşaf. Ütüm bozuk, çamaşırları yıkadım yıkamasına ama ütüleyemedim. Aman zaten ben çarşaflarımı hiç ütülemem. Bu çağda ne gereksiz çaba değil mi efendim. Yani düşünüyorum da annemin anneannemin çarşaf kolalayıp ütülemekle yitirdikleri zamanı. Oysa ben şimdi o zamanda açık arttırmalardan kelepir toplayarak kapital yapıyorum. Eski kadınlar tüketiciymişler canım. Şimdi bakın ben mesela bu şişme yataklar sayesinde pansiyon sahibesi oldum. Gerçi siz ilk müşterimsiniz; hadi gelin kutlayalım; dün yarım bir erik rakısı düşürdüm açık artırmada; ilk müşterim şerefine içecektim. İstemiyor musunuz, peki canım ben yalnız içerim. Çarşafı çekiştirince bayağı düzeldi. Yastık, evet yastık, şu koltuğun altındaki minderi çarşafın baş kısmının altına koyuverin. Çok rahattır, denedim. Çıkayım mı, niye hay Allah, doğru ya soyunacaksınız. Ben arkamı dönerim canım. Öbür oda ağzına kadar eşya ile dolu da. Ayrı oda mı? İsterseniz yatağı mutfağa taşıyalım. İşte şişme yatakların bütün pratikliği burda, istediğin yere taşı. Bu Amerikalılar şöyle böyle ama rahatlarını biliyorlar doğrusu değil mi?» Adam mutfak kapısını kapadı. Önce saati sordu. Bu saatte başka pansiyon bulamam, dedi yatmadan önce. «Ne demek istedi. Yani memnun değil mi? O kadar da candan davrandım adama. Kendime nasılsa ona da öyle. Canım müşteri işte her türlüsü olur. Alışmak gerek.»

On beş gün pekâlâ da işledi pansiyon. Gelen pişman da olsa kalıyordu. Bir saatten sonra koca şehirde yer bulmak kolay mı? Sonra yine de tatlı kadındı Rosa. İyi iskambil oynuyor ve doğrusu iyi laflıyordu. Özellikle yabancı işçiler için iyi bir pansiyondu Rosa'nın evi.

O pazar sabahı, Tante Rosa, iyi niyetlerle uyandı müştericiklerine karşı. «Dün ne içtik ne güldük.» İçerde Fernando uyandı mutfakta, Carlo'yu dürttü. «Bütün içkilerini içtik karının helal olsun. Evi kötü, yataklar, çarşaflar berbat ama, bu kadar bedava yeme içmeye burası sudan ucuz be.» Tante Rosa düşündü. «Ne yapabilirim bugün müştericiklerime?» Termos, şişme sandal, piknik çantası devrilmişlerdi duvardaki yığından yere. «Nasıl da gelmedi aklıma, evet pikniğe götüreyim onları.» Hemen hayal kurdu: «Bugünkü piknik başarılı olursa turist mevsiminde çok müşteri var bana. 'Sizlerle Başbaşa' dergisindeki ilana 'Pazarları gezinti düzenlenir'i ekledim mi...» Fernando ve Carlo pek parlak bulmadılar piknik buluşunu, sonra Carlo av tüfeklerini gördü ve onları denemek için razı oldu. Fernando'nun motosikletinin önüne bindi Rosa, arkada Carlo, şişme sandalı, termosu falan sırt çantasına koyup motosikletin yanına bağladılar. Carlo tüfeği omuzuna geçirmiş, çocuk gibi gururlanıyordu.

Neckar Irmağının ortasında bir kuş uçtu. Fernando, Carlo'nun elinden tüfeği kaptı. «Bırak da biraz da biz atalım.» Tetiği çekti. Tante Rosa sosisleri kâğıt peçetelere sarıp uzatıyordu, battılar. Evet USA Army malı

şişme kurtarma sandalı, delikmiş. Akıntıyla uzaklaştı. Rosa da nerdeyse, bir pazar rüzgârının akıntısıyla gidecekti. Carlo ve Fernando güçbela yüzmüşlerdi kıyıya, onu bırakıp. Çevredeki evlerden duyup çığlığını kurtardılar Rosa'yı; bir pazar rüzgârından olsun kurtardılar. Titreyen çenesiyle kendine uzatılan sıcak kahveyi içerken : «Denemedim» diyordu Rosa, «bir şu sandalı önceden denemedim.» Onu eve bıraktılar. En yorgun açışıyla açtı kapıyı. Kedi en edepsiz, en azgın sesiyle miyavladı. Gördü ki Tante Rosa, o pazar günü kedi, dişiliğinin canavarlık noktasında bütün şişme yatakları parçalamış. Bu kez Tante Rosa gaz lambasını değil elektriği yaktı ve düşündü.

Anneannesi Yahudiler hakkında yanılmıştı.

TANTE ROSA YAŞAMAKTA ISRAR EDİYOR

Tabağın içine vuran güneşle peynir artıkları yağ salmıştı.

Kedi atladı masaya, ekmek kırıntılarına basmadan süzüldü, artık peyniri, yağı gövdeye indirip masanın güneşli, köşesine uzandı. Bir kedi her zaman güzeldir. Açlık, tokluk, aşk, nefret tanımayan sürekli bir güzellik. Tante Rosa buzdolabını açtı. Bir kavanoz ekşi yoğurt buldu, batı batı denen uygarlık bu işte, buzdolaplı açlıklar var burda. Ekşi yoğurttan bir kaşık aldı, burnunu tutarak yuttu. Yoğurdun, peynirin küflenmişi iyidir de etin, balığınki kötüdür, diye düşündü. İyi ki balığım, etim yok, yine de sevinmek zor. Pencere camının kirleri sabah yağan yağmurla parmak parmak akmış. Bir zebra kürkü gibi, güldü Tante Rosa, şimdi bir zebra kürkünün ardından sokağa, karşıdaki parka bakıyorum. Park denince sevgililer gelir akla, doğrudur, ama park denince sevgilileri düşünmek zor. İyi pişmiş bir domuz pirzolasının kulağa hoş sözler fısıldaması zor. Sokaktan ayıklar, sarhoşlar, açlar, toklar, güzeller, çirkinler geçiyor. Sarhoş olunur, ama sokakta sızılmaz, âşık olunur ama sokakta yatılmaz, doyulur

ama sokakta sıçılmaz, sokak gelip geçmek içindir... İşte hep böyle saçma sapan cümleler aklında Tante Rosa'nın. O buna açlık diyor. İşsizlik ve parasızlık. Üstelik bu ikisinden de korkmamak, telaşlanmamak, hep bulurum bir yolunu rahatlığın. «Vestiyer Aranıyor» ilanını göreli kaç gün oluyor, gidip bakmaya kaç gündür kararlı. Yine de, gitmedi. Ekmek, peynir ve yoğurt yemekte kutsal bir süs buldu. O yine bir yolunu bulup kurtulabilenlerdendir. Batmak hakkına da çıkmak hakkına da sahiptir. Böyle düşünüyordu kendisi için. İnsanları sevmemeye başladı mı insan, insan gibi yaşamayı da sevmemeye başlıyor, insan gibi çalışmayı, kazanmayı, yemeyi, içmeyi, sevişmeyi, ölmeyi. Pencereyi açtı, ekmeğin, peynirin kalıntılarını sokaktan geçen kalabalığa boşalttı.

— Siz?
— Evet ben.
— İlan?
— Evet ilan.

Üçüncü sınıf bir bahçe lokantasıydı bu. Kadın Tante Rosa'ya vestiyerin yerini gösterdi. Bayanlar helasının yanına bir iskemle koymuşlar. Hela kapısının yanına birkaç askı çakmışlar.

— Vestiyer burası. Kışın gelenler hava soğuk diye paltolarını çıkarmazlar. Yazın gelenler paltosuz olduklarından... Yani iş az...
— Peki hela?
— Evet hela, bayanlar helası.
— İskemle kapının yanında da.

— Olabilir. Vestiyer de hela kapısının yanında.

— Peki buraya girenler?

— Elbette onlardan da siz sorumlusunuz. Temizliğinden de, çıkanlar masanın üzerindeki tabağa bahşiş bırakırlar. Bu da az para sayılmaz. Bilirsiniz bayanlar çok helaya gider.

— Yaaa çok güzel!

— Hemen başlıyor musunuz?

— Evet, yalnız ufak bir yanılma olacak. İlanda «Vestiyer Aranıyor» yazıyordu, oysa şimdi durum değiş...

— Daha iyi ya bir iş ararken iki iş bulmuş oldunuz. Sevinin.

— Sevindim, evet hem de pek çok.

Tante Rosa ansızın gerçekten sevindi. Demek hayat hâlâ «Sizlerle Başbaşa» dergisindeki romanlar gibi «Sürprizlerle Doluydu!» Sonra yaşlanmış insanlar her şeyi birbirine karıştırdıklarından her şeye sevinebilirler. Artık yaşlanıyordu Tante Rosa. Bu işin başka bir işten ne ayrıcalığı var? Bir adamın paltosu için para almakla b... için para almak arasında ne... fark var? Bu da bütün insanca işler kadar pis. Günler geçiyordu bu uykuyla uyanıklık arasında. İnsan hiçbir şeylere aldırmamaya bir başladı mı? Ne kendi durumunu, ne de bütün durumları, üstünde durulmaya değer bulmalı mı. Bu bir kış uykusudur ki hiçbir kez sökemez. Ne ışığı kapatıp uyuyor, ne de okuyor, ne de sevişiyor: Yatıyordu. Bazen yorgandan ayağını çıkarıp saatlerce bakıyordu. Yarın yıkarım ayaklarımı, yarın yıkarım,

yıkamıyordu, ayaklarının az kirlendiğine şaşarak bakıyordu. İnsan geçmişini unutabilir.

Geçmişte hiçbir acıklı ya da sevinçli olay yaşamamış olduğunu sanabilir. Bütün bunlar bıkkınlık değildi, yorgunluk değildi. Bir insan gün boyu hela kapısı yanında pineklerse ne yorulur ne bıkar, bunlar yaşayanlar içindir. Tutamıyordu beynini, cümle yapmaktan alıkoyamıyordu. Arada sırada usanıyordu o da pinekliediği yerde düşünmekten. Pinekleyerek düşünmek gerçek düşünmek değildir biliyordu. Düşünce eylemlidir, bir eylem sonucu, ya da öncesidir, yok böyle bütün gün pineklerken düşünmediğini biliyordu. Yine de cümleler yapıyordu beyni. Bir Hıristiyan gelse de beni kurtarsa. Bütün Hıristiyanlar, bir olup hela temizleyicilerini kurtarsalar. Hıristiyanlar elele veriniz ve burada, kadınlar helasında, gözlerinizde yaşlarla «Kutsal Gece, Ruhsal Gece» şarkısını söyleyiniz.

O sabah Tante Rosa sabah kahvesini evde içemediği için, oturduğu iskemleden garsona bağırarak bir kahve ısmarladı. Bir daha kahvemi burada içsem. İçerken pineklememiş olur, düşünebilirim belki. Ne düşünebilirim? Helaya giren bir bayan olmakla, helayı bekleyen bayan olmak arasındaki ince ayrıntıları mı? Kahvesini içerken evde yaptığı kahvenin daha iyi olduğunu düşünüyordu ki bayanlar helası kapısını bir erkeğin açtığını gördü. Kahveyi eteğine döktü, öfkelendi, olmadık olaylar, pineklemeye alışmış olanları öfkelendirir.

— Burası kadınlar helası!

— Yok canım dedi adam. Nereden çıkardın?

— Buradan, dedi Rosa ve kapıdaki «Bayanlara» levhasını gösterdiğini sandı.. katıldı. Katıldı, çünkü levha yoktu yerinde. Ama ısrar etmeliydi, buydu görevi. Kapıyı açtı içeri girdi. Adam arkasından.

— Her yerinden belli ki bu hela kadınlar helası.

— Nerden biliyorsun?

— Burada işini gören kadınlardan.

— Hani kadınlar?

— Şimdi yok.

— Peki bunların hepsi kadınlar için mi?

— Evet.

— Nerden belli?

— Belli.

— İspat et bakalım.

— Nasıl ispat edeyim be adam!

— Sıçarak!

Tante Rosa aslında bu sözlere değil bu beklenmedik olaya öfkelenerek kapadı adamı helaya, sürmeledi kapıyı, çekti gitti oradan. Bu son işi, insanları sevmemesi beklenmedik bir olayla bitivermişti. Şimdi yeniden iş aramak, yeniden çalışmak, yeniden sevmek, sevişmek. Evde pinekliyor ve bunları yapmanın değip değmiyeceğini düşünüyordu. Bütün bunların yeniden değmesi zor. Batmak hakkına da, çıkmak hakkına da sahip olmak zor.

TANTE ROSA I LOVE YOU

«Tante Rosa, Tante Rosa I Love You.» Kısık, aptal bir sesle söylüyordu şarkısını Rosa. Eskiciden ucuza kapattığı gitarını dımbırdatarak. Yalnız olmak, işsiz olmak, aşksız olmak, en kötüsü ölü bir noktada olmak, durumu üzerinde pek düşünenlerden değildi o, durumunu değiştirmeyi bilemiyenlerdendi. Şimdi kendi için aşk şarkıları söylemeye çabalıyordu gitarıyla: «Tante Rosa, Tante Rosa I

Love You!» Komşu kasiyer duvarı yumruk-ladı :

— Love'ı be moruk sen de!

Şimdi ağlamalı mı? Anlaşılmamış bir ince yürekli olmalı mı? Gülmeli mi yoksa? Tante Rosa aşkı beceremediğini biliyordu. Bu alınyazısı değil, yeteneksizlik, salaklık, bu salaklığa da ancak gülünür. Her yeni aşka, yeni bir aptallıkla başlarsan sonunda orospudan beter olursun. O bile olamazsın, aşkı tadabilmek gibi satabilmek de beceri ister. Evde kalmış bir kız değil, ama evde kalmış bir kaltağım ben. Şimdi parasızım ve doğru dürüst bir iş yerine aşkı düşünüyorum. Varoluşunu insanca gerçekleştiremiyen - gerçekleştiremiyen - gerçekleştiremiyen. Para kazanmalıyım. Ne diyor «Sizlerle Başbaşa» dergisinde? «Hayat bir denizdir, yüzme bilmeyen boğulur.» Kolay mı boğulmak? Boğulmak herkesin üstesinden gelebileceği bir şey değildir. Herkesin sadece bir kez boğulma hakkı vardır. Ya ben; boğul babam boğul, sonra yine de yaşamakta devam eder bul kendini. Tante Rosa kendi çapında olan her şeyi teptiğini, ama çapını aşmayı hiç ama hiç gerçekleştiremiyeceğini - gerçekleştiremiyeceğini gerçekleştiremiyeceğini. Gülünç bir ihtilalim ben, kötü bir askeri cuntayım. Asker olmuş bir soytarı gibi gülünç bir başkaldırma. Gerillalarım var, ne onlar beni devirebiliyorlar, ne de ben onların kökünü kurutabiliyorum. Geçmişi düşünmek gibi güç, acısız. Tek aptallıklardır akılda kalan. Her insanın kendi aptallıkları, durmadan gülebilmesi için yeterli bir kaynaktır. Şu halde

niçin acı çekmeli? Tante Rosa hiçbir zaman acı çekmedi denebilir. Ama yaşamak zorunda olmak, sürdürmek, ısrar etmek. Bu Tante Rosa demektir. Gitarını bıraktı, kasiyerin duvarına nanik yaptı. «I Love You» ya ne sandın? Bir kendime I Love You! Sevebileceğim tek aşağılık, tek salak kendimim - kendimim - kendimim. Yine iş aramak! Daha sade anlatımla, Tante Rosa; iş aramak demektir. Âşık ve koca aramak demektir. Âşık ve koca, âşık ve koca.

«Sizlerle Başbaşa» dergisini açtı. Bir de «Sizlerle Başbaşa» dergisidir Rosa. Bu bir İncildir, bir Tevrattır, kutsal kitaptır. İçinde şöyle yazan bir kutsal yalan... «ve genç adam kadını kucakladı, kadının şah dişi kokusu...» Tante Rosa; bütün gerçekleri yaşamak, ama yine de ısrarla «Sizlerle Başbaşa» dergisine kanmak demekti. Kendi seçimine kalmış en sürekli yalan. Bile bile katlandığı tek yalan. İlan sayfasını açtı derginin : «Bir ev-kulüpte çalışacak tezgâhtar bayana...» Kasiyer oldum diye kasılır, benim işsiz, aşk şarkılarıma söversin değil mi? İşte kendine sen, «I Love You» diye şarkı söyle. Attı gitarı duvara. Komşu kasiyerin sövgüleri boğuldu kırılmanın ağlamasıyla.

Kapı çalındı. «Şu derginin ilanına bir daha kanıp gelenin...» Açıldı kapı. Saçlarının rengi atmış, tombul bir kadın açtı kapıyı. Enine boyuna bir kadın, herkesi, her an korkutabilecek bir kadın. Tante Rosa'yı şöyle bir süzdü, hiç tutmadığı belli ki, bu kadınların gö-

zü çok az insanı tutar, suratına kapayacaktı kapıyı.

— Şey ben kasiyer ilanını...

— Haa kasiyer... Ben de şey sandımdı... Yani olacak gibi değil, besbelli.

— Nesi besbelli, dedi Rosa diklenerek. Ben pekâlâ da kasiyer olabilirim.

— Canım kasiyer değil, işte çocuk değilsiniz ya, herhalde buraya müşteri çekebilecek cinsten olmadığınızın farkındasınızdır...

— Ne müşterisi? Ben de dükkân işlettim zamanında, müşteriler bayılırlardı tatlı dilime.

— Canım, kasiyer olarak olabilir elbette, ama şey olarak...

— Yani?

— Yani sermaye, dedi kadın kaba kaba.

Önce «öyleyse iyi günler» dedi Rosa, sonra döndü çaldı kapıyı yeniden. Kendini bile isteye satan kadınlardan bana ne. Ben kasiyerim. Komşunun ahlaksızlığı beni ırgalamaz. Ekmek her yerde ekmektir. «Ekmek ve Hürriyet» sloganlarıyla sokakta bağrışanları hatırladı Rosa. Ve sen gel ayağına gelen ekmeği, bakirelik çağından kalma bağnazlıklarla tep. Adam aç kalır, aç kaldığı da oh olur. Ayrıca ben de satabilseydim kendimi, satardım belki - satardım belki - satardım belki. Ve - hem ekmek, hem hürriyet mi olurdu bu?

Kırmızı lambalı, sahte antika eşyalı salonda şen günler geçiriyordu Rosa. İçki ucuzdu. Bir yandan kafa çekiyor, bir yandan kasiyerlik yapıyor. Bir yandan da en eğlenceli alışverişi seyrediyordu, en eğlenceli alışverişi, er-

keklerin insana sonsuz neşe veren kazıklanmalarını, erkeklerin kutsal aptallıklarını. İçkisini ve erkeklerin ahmaklıklarını yudum yudum içiyordu kasanın ardından. Aman ne hıncım kaldı, ne bir şey.

Adamlar bazan onun da yanma otururlar, onunla dertleşirlerdi. —Hıncını unutması olurdu—. Aslında erkekleri severim ben. Buna bayılırdı Rosa, kızları çatlattığını sanır, iyice bayılırdı.

İşe başlıyalı bir ay olmuştu ki, bir sabah aynada «Değişimini» seziverdi. Saçlar kısalmış. Alında kâküller. Gözlerde bir karış boya. Dudakları nar çiçeği kızılına boyanmış, çığlık-çığlık. Dar kısa etek. Siyah ince çoraplar. Parıltılı bir bluz. Bunlar dış görüntüler. Ya bakışında, ya duruşunda yakaladıkları? Onlara, bizim kızlara benzemişim yahu! Peki neden şimdi? Neden olduğunu biliyordu Rosa, kendine açıklamıyordu. Büyük bir tutkuyla müşterilerden birinin, bir gün kendine teklifte bulunmasını bekliyordu. O zaman öteki kızlar gibi yapacak mıydı, bunu kestiremiyordu - kestiremiyordu. Ama, o başlangıç, o seçim anını özlüyor, bekliyordu. Ondaki değişikliği kızlar da sezmişlerdi. Rosa'nın arkasından alay ediyorlardı. «Zavallı», «Bize özeniyor, yaşına bakmadan.» Onu erkek müşterilere gösterip gülüşüyorlardı.

Her şey özlenebilir. Her şey tutku konusu olabilir. Her şey aynı ölçüde kutsal ve aynı ölçüde aşağılık olabilir. Tutkular çevreye göre değişen şeylerdir. Evli kadınlar toplantısında, en temiz pak aile kadını olmaya özenen

aynı kadın, orospuların yanında en orospu olmayı niçin istemesin? Önemli olan istektir, hiçbir istek diğerinden soylu değildir, değildir, böyle düşünmüş olabilir Rosa gizliden.

Kırmızı lamba vurdu gözlerine, paraları saydı, elini şakağına dayadı, yorgunum. Mavi bir umutla sevindi, yorgunluğu silkindi ansızın. İşte yine o. Evin haftalık müşterilerinden biri, mavi gözleri içkiden bulanmış bakıyor, bana bakıyor. Bu bir süredir hep böyle oluyor. Yanılacak denli yaşlanmadım daha. Yok bu adam apaçık bana bakıyor. Bir hafta önce olduğu gibi. Tante Rosa bu bakışlarla umutlanıyor, orospuluk umutları arttıkça artıyor, daha boyanıyor, daha çok kahkaha atıyor. Adam kasanın yanına geldi. Durdu, baktı Rosa'ya. Bir şey söyleyecekti. Tante Rosa bırakmadı. Bıraktı kasanın başını, tuttu adamın elini, adam sarhoş yalpalıyor, merdivenleri zar zor çıktı. Bir kapıyı açtı Rosa. Kapadı. Sonra, çok az sonra, şaşkın memelerini örttü, sadece memelerinin görünmesinden utandı.

— Bu evde böyle yasaklar olduğunu nasıl bilebilirdim? Kızlar, oksijenli madam tartaklayarak çıkardılar Rosa'yı odadan.

— Vay utanmaz, ben de niçin kasanın başında değil diyordum.

— Vay haddini bilmez.

— Vay ahlaksız.

— Vay namussuz.

— Orospu vay!

Yüzü gözü tırmıklar içinde, elbiseleri parçalanmış, atıldı kapı dışarı Tante Rosa. Tante Rosa bir kapı dışarı atılmadır. Çalıştığı ayın parasını bile alamadan. Bu evde de her şey parsellenmiş. Orospuluk, ahlaksızlık, namussuzluk bunu koparıp alanındır, anladı. Orospuluğun herkesin hakkı olmadığını, herkesin bir işi, bir bildiği olduğunu, savunulması gereken bir işi olduğunu. Bu bir örgüttür, her örgütün kendince kuralları vardır, bir örgütün içinde olmak gerektiğini, anladı.

Gitarını yeniden aldı eline. Aşkın da örgütlenmesi, haklarının savunulması gereken bir şey olabileceğini düşündü.

Şu ya da bu çemberin içine girmemiş, girememiş bir bireyin gebermekten başka hakkı olmadığını anladı. Gitarını aldı eline. Adam bana kasanın yanında bir şey söylemek için gelmişti. Ne söylemek için? «Tante Rosa, Tante Rosa I Love You» demek için mi belki?

TANTE ROSA
GRANDÜŞES
Ş. M.

Tante Rosa kapının gözleme deliğinden baktı. Ağarmış sakallı suratını gördü Mathes'in. Zili bir daha çaldı Mathes. «Bunu boşayalı çok olduydu» diye düşündü Rosa. Kapıyı açmayıverdi. Bir saat sonra alışverişe gitmek için kapıyı açtığında, Mathes, eski kocası, merdivene oturmuş bekliyordu.

— Günaydın Mathes, dedi Rosa yorgun, bende hiç eşyan kalmadı. Evlilik birlikte edinilmiş eşyalardı ve kesin mal ayrılığı olmadıkça tam anlamıyla bitmiyordu. İşte bu Mathes de iki, üç yılda bir Tante Rosa'nın kapısına dayanır, evlilik eşyalarından şu ya da bunu isterdi.

— Var, dedi Mathes.

— Ne?

— Düşüneceğim, dedi Mathes, bana zaman bırak.

Kapıyı iyice açtı Rosa.

— Git mutfağa, orada düşün, bulaşıkları da yıka.

Mathes her geri gelişinde Rosa'ya biraz hizmetçilik ederdi, Rosa'nın dükkânını batırmıştı Mathes, böyle gelip gidişlerde ona hizmet eder, sonra giderken, borcum şu kadardan şu kadara düştü, derdi.

— Bir de kahve yap.

Mathes kahve çekmeye başladı. Kolunda bir zamanlar Rosa'nın aldığı saat.

— Bir elma pastası yap, köpeği gezdir. Bugün misafirim var.

— Peki Rosa.

— Rosa değil, Grandüşes ş.m.

— ş.m. ne demek Grandüşes Rosa?

— Şu anda Müstafi'nin kısaltılmışı.

— Grandüşes, ş.m.'den kimi beklediklerini sorabilir miyim?

— Stuttgart'ın bir numaralı orospusunu.

Mathes titreyen elleriyle getirdi kahveyi.

— Tarçın var mı?

— Var, un, şeker, yumurta, elma, badem, her şey var, sadece tuz yok.

— Pastaya tuz lazım değil.

— Kaz kızartmasına lazım. Ama yok.

— Yok, Grandüşes ş.m.

Öğleye doğru Rosa'nın kızı, kıpkırmızı bir yüzle geldi.

— Beni bir daha çağıracaksan lütfen telefon et.

— Telefonu sattım.

— Bir daha açık kart üstüne, «Stuttgart'ın en birinci orospusuna» gibi rezil sözleri yazıp gönderirsen seni mahkemeye veririm anne!

— Orospu mu oldun, diye kıkırdadı Mathes.

— Bunu yine başına mı aldın?

— Ekmeğimi kazanıyorum, dedi Mathes.

— Yeni uşağım dedi Rosa, pasta pişirebilen bir uşak.

— Yemeğe kalacak değilim, dedi kız.

— Bu ne kılık, dedi Rosa, bir Düşes'in yemek çağrısına bu kılıkta gelinir mi?

— Asıl sen bak kılığına, bu rüküş geceliği nereden buldun?

— Düşes hazretlerini ben giydirdim, dedi Mathes.

— Sana verecek parası kalmadı, dedi kız.

— Maaş vermiyorum, dedi Rosa, eski borçlarından düşüyoruz. Kızartmayı getir Mathes!

Mathes gümüş şamdanları yaktı. Kayık tabağını tek eliyle tutarak kızartmayı sofraya koydu.

— Boyun kısmı vardı bunun ya, mutfakta köpek kopardı, dedi Mathes.

Mathes kızartmayı parçalamaya başladı. Bıçak kazın içinde takıldı kaldı.

— İçerde sakatatların olduğu naylon torbaya takıldı galiba dedi, Rosa, onu çıkarabilirdin.

Kız kızartmayı ağzına götürdü.

— Tuz yok mu, hiç tuz yok mu bunda?

— Tuzsuz pişirdik, dedi Rosa, tuz alamazdık, çünkü bugün pazar.

— Komşulardan isteyebilirdin, dedi kız.

— Komşulara da üstüne «Stuttgart'ın en birinci orospusuna» yazılı kart attım diye kapı açmıyorlar bana.

Mathes mutfak kapısının yanında ayakta duruyordu.

— Rosa çok komiktir, dedi Mathes. Onsuz yaşayamıyorum.

— Beni rahat bırakın da lütfen, ben de yaşayayım, dedi kız...

— Kapıyı çarptı giderken, dedi Mathes.

— Orospu, dedi Rosa.

— Ona miras bırakma, dedi Mathes.

— Sofrayı kaldır, bulaşıkları yıka!

— Tamam altes.

— Çok işim var, dedi Rosa. Papağanı sattım. Para bulmam gerek. Kısa vadeli yollar biliyorum. Şimdi de çok önemli bir mektup yazacağım.

— Kime?

— Stalin'e. Bir çift Siyam isteyeceğim ondan. Burda çok para ediyor bu kediler.

— Gönderir mi dersiniz, dedi Mathes.

— Göndermiyeceğini biliyorum, onun için zarfın üstüne, «Polonya Yahudilerinin en pisine» yazıp kudurtacağım onu.

— Altesleri kendilerini tanırlar mı?

— Napolyon tanıştırmıştı, dedi Rosa. Rusya seferinde.

— Asıl para Afrika'da, dedi Mathes.

— Evet, dedi Rosa, «Sizlerle Başbaşa»

dergisinde Nijerya kralının tahttan indirildiğini okudum.

— Ondan iş çıkabilir altes.

— Evet, dedi Rosa, kendisine mektup yazıp bir buçuk kilo pırlanta karşılığında Çörçil'i gönderebileceğimi bildireceğim.

— Çörçil onu yeniden tahtına oturtabilir mi, dersiniz?

— En azından oturtmuş gibi yapar.

— Evet, Hitler'den bile akıllıdır Çörçil.

— Bırak şu Yahudi domuzunu, dedi Rosa.

— Bir komünist o, dedi Mathes.

— Bir Grandüşes'in ne olduğunu bile bilmez.

— O tipler soyluları çekemezler, dedi Mathes.

— Grandüşes'likten onun yüzünden istifa ettim, dedi Rosa. Sen hâlâ bulaşıkları yıkamadın mı?

— Sabun yok, dedi Mathes.

— Git al, dedi Rosa.

— Bugün pazar, ve 10.000 markı bozmazlar.

— 10.000 mark mı dedi Rosa, 10 fenik yok bende.

— Toto'dan kazandım, dedi Mathes, sana gelmemin sebebi...

— Parayı işletiriz, diye düşündüm.

— Evet, altes dedi Mathes.

— Boş ver altesi falan, dedi Rosa, bu oyunları bırakalım şimdi. Param oldu mu ayağım yere basar. Bak ne yaparız bu parayla, şöyle küçük bir satış büfesi kiralarız.

— Ne satarız?

— Evet ne? Otur Mathes...

Ve başladılar «Sizlerle Başbaşa» dergisindeki ilanlardan sipariş firmaları seçmeye. Çeşitli Co... firmalarına siparişler yazmaya koyuldular...

100 kasa gazoz,
100 kasa maden suyu,
100 karton dondurma,
100 kasa rose şarap,
100 kasa dömi sek,
100 kasa sek,
100 kasa kırmızı,
100 kasa beyaz,
100 kasa fransız konyak,
500 karton cigara,
100 kasa belçika birası,
100 kasa şampanya,

vs., vs., siparişler büfe ihtiyaçlarından Düşes ihtiyaçlarına yükselmeye başlamıştı doğal olarak.

Bütün sipariş mektuplarının altına şu imzayı attılar :

Grandüşes ş.m. Henriete Josepha Maxmillian von Berzenczy von Berzenicze et Karas Lomniez von Dondengen donna Rosa.

— Büfeyi nerde kiralarız?

— Okulun önünde.

— Okulda kim şampanya içer?

— Operanın önünde!

— Çok güzel. Operadan çıkan smokinli beyler, tuvaletli hanımlar büfemizde supe yaparlar.

— Satışı sen yaparsın Mathes. Ve gecenin ilerlemiş bir saatinde Grandüşes ş.m. geceye şeref verir.

— Ve şampanya fiyatları artar...

— Bize çay yap Mathes!

— Borcumu ödedim Rosa.

— Doğrusun, hem çay da ne demek oluyor, şampanya içelim.

— Nerde?

— Paris'te.

— Siparişler...

— Kapıcıya vekâletname bırakırız, o teslim alır.

Ve kamyonetlerle gelmeye başladı siparişler, Rosa ve Mathes kapıcının aklının ermediği bir Paris'teyken. Kapıcı malları alıyor, hesap pusulalarını kapının altından Rosa'nın evine atıyordu. Ama Rosa dönmüyordu bir türlü. Dondurmaları bozulmasınlar diye çocuklarına ısrarla yedirmek zorunda kaldı kapıcı. Arada birkaç bira açtı. Mallar evini tıka basa doldurdu.

Bir sabah, 10.000 markın tükendiği sabah, Rosa ile Mathes eve döndüler. Hesap pusulaları karşıladı onları.

— Bunlar, dedi Mathes.

— Biz Paris'teyiz, dedi Rosa, kapıya bir not bırakalım.

Paris'te olduğumdan her türlü mektup vs. nin «Grandüşes ş.m. Rosa, Paris» adresine gönderilmesi rica olunur, ve ayaklarının ucuna basarak kaçtılar apartmandan. Kapıcı merdivenleri süpürürken yazıyı gördü ve çılgın gibi polise koştu.

Polisin henüz yapacağı bir şey olmadığı sürece kapıcı, ısrarla malın parasını isteyenlere kapı açmıyor, mahkemeye gitmelerini söylüyor, malı geri almaları için yalvarıyordu. İçtiği biraların parasını bile kabul etmiyorlardı. Bir akşam kapıcı Fransız şampanyalarından birini açtı, ikisini açtı, üçünü açtı, bir gecede içti şampanyaları ve sahte Grandüşes'leri saklayan bir Paris'e sövdü durdu.

TANTE ROSA'NIN PAPAĞANI

Zil sesi — Kapı :

— Günaydın Frau Liebewein kocanız iyileşti mi?

— Eh, beli ağrıyor şimdi de.

— Ayaklarını sıcak tutsun. Bu havalarda...

— Yaa havalar.

— Çok kötü gidiyor. Şey Frau Liebewein, şişeniz var mı? diye soracaktım.

— Şişe?

— Şişe işte, boş şişe, içki şişesi... kavanoz falan... Şey için.

— Bir bakayım Rosa...

Şişelerle dolu file ağırdı oldukça, parmaklarını kesiyordu. Neckar Strasse 32'deki apartmanın şişeleri. «Yarın da Neckar 34'ün şişelerini toplarım» diye düşündü. Kar yerde bir karış. Ayaklarında sivri topuklu, lame gece pabuçları. Artık sadece böyle parlak, süslü, gece giyilebilecek şeyler giyiyor Rosa. Çoğunun modası çoktan geçmiş. Eskiciden alıyor hepsini. Ama hepsi de zamanında kadın yüreği hoplatmış şeyler... eski ama yürek hop-

latmış şeyler. Yaşlandı Tante Rosa... Bir Noel ağacı gibi süslü, pırıltılı olmalıyım. Göze batıcılığım, çirkinliğimi, yaşlılığımı aşmalı. Gülebilirler, alay edebilirler, ama görmeden geçemezler. Bunca yaşamışlığın yanından insanların bakmadan, aldırışsız geçip gidivermeleri, hayır bunu istemiyordu! Yüreğimi attım ortalığa kimseler üstüne basmadan geçti. Bu şarkıyı unutmak istiyordu, son rezilliğini paylaşmak istiyordu. Bir duyguyu tek başına yaşamak, acı çekmek tek başına, bundan sadece genç âşıklar hoşlanır. Onlar bile bunu şiire döküp acınmak, 'aman nasılsa sevmiş' dedirtmek isterler. Yüreğimi attım ortaya bütün ordular çiğnesin, bütün tanklar ezsin istiyorum... Ayakları ıslanıyor. Eski kürküne sarındı. Şapkasının tülünü düzeltti. Tülün üstündeki boncukların ve kar tanelerinin pırıltıları birleşiyor, pırıl pırıl üşüyor Tante Rosa. Bir papağan alacağım şişelerin parasıyla. Omzumda bir papağanla dolaşacağım. O zaman herhangi bir yaşlı kadından kesin bir papağan çizgisiyle ayrılırım. Gözlerimin yeşiline uygun bir papağan... Yanından hızla bir araba geçti. Çamur sıçradı kürküne...

— Hayvanoğlu hayvan!

— Özür dilerim Kontes.

Kontes dedi bana. Alay etti, ama kontes diye alay etti. Kocakarı, ya da muşmula değil de kontes. Bir de papağan alırsam, bana yönelen alaylar kontesten altese yükselir. Herkesle alay edilebilir. Ama kendi alaylarını yöneltmek yüceltmek elindedir kişinin. «Siz-

lerle Başbaşa» dergisinde okumuştu ki, Napolyon'un bir metresi varmış, Adı Emilie Victoria von Wolfsberg. Marie Louise sarayda şekerleme yerken, savaş alanlarında, at üstünde yanındaymış Napolyon'un. Yaver kılığında. Kont Wolfsberg adıyla. İmparator aşkları da gizli kalmak zorunda olabilir. İşte Emilie von Wolfsberg ta Moskova'lara gitmiş. Birlikte yenilgi. Yenik Napolyon'un ağlaması kollarında. Dönüş. Kilometrelerce kar, buz, tipi. Uzayan bozkır. Her tipiden artakalan donmuş askerler. Bir kadının yaşamında bir Napolyon'la Rusya dönüşü olmalı, diyor Rosa. Ya da buna benzer bir şey... Sonra Emilie Wolfsberg, sürülüp ölünce Napolyon kalıyor ortada. Ama başka bir kadın, başka türlü yoksulluğu olan bir kadın o. Yaşamında Napolyon'la Rusya seferi olan bir yoksul kadın. Bir yığın hayvanla yaşıyor. Omzunda bir papağanla geziyor. Papağan ona durmadan «Günaydın Altes...» diyor... File ağır mı ağır. Çok şişe topladım bugün. Sivri topuklar kara saplanıp duruyor. Rüzgâr şapkasını uçurdu. Koşamıyor ki. Bu topuklar koşmak için değil. Tante Rosa olmak, yaşlanmaya, uyuz moruk bir kedi olmaya engel değil. Şapka uçuyor. Şapkama, parlak boncuklarıma, tülüme yetişmeliyim. Şu andaki tek özelliğime, her insan özelliklerini elinden kaçırmamayı bilmeli. Şapka uçuyor. Caddede bağırıyor Rosa. Bir araba hızla geliyor. Şapkamı çiğneyecek. Durdu araba. Genç bir adam indi. Bir konttu inen, şapkayı tekerleklerin önünden aldı. Tante Rosa'ya uzattı. Hayır önce öptü elini. «Buyrun

Kontes...» Bir fren sesiyle uyandı düşünden Rosa.

— Önüne baksana be karı!

Şapka başında, uçmamış ve hiçbir genç kont Tante Rosa'nın elini 'sayın Kontes' diye öpmemiş.

Eski araba parçalarının, madeni fosillerin tepeleme yığıldığı arsayı bulmuştu. Arsaya bitişik küçük dükkânı da buldu.

Bu arada şişeleri sattı.

Avucunda şişelerin parası. Parayı eldivenin içine koydu. Hep böyle yapar. Para ısıtır avucunu. Kar dinmiş. Hava daha da soğuk. Daha da soğuk. Pabuçları ıslak. Üşümüyor Tante Rosa, papağan alacağı para avucunu, bütün ihtiyarlığını ısıtıyor.

— Bir papağan istiyorum.

— Papağan?

— Evet papağan.

— Çok iyi cins papağanlarımız var bayan. Yalnız bu mevsimde pek satmayız. Soğuk... malum. Eviniz sıcak mı? Kaloriferli mi?

— Şey hayır, evet yani.

— Kuşu dükkândan eve nasıl götüreceksiniz? Arabanız var mı?

— Şey yani.. yok.

— O zaman önceden bir taksi çağırmak gerekecek.

Bir taksi? Evi kentin öbür ucunda. Avucundaki para ancak papağana ve belki de tramvay parasına yeter.

— Taksiyi çıkınca bulurum.

— Bu havada? Olmaz bayan. Kuş üşür sonra.

— Evet, evet. Sevgili kuşu üşütmemeli.

— Taksiyi çağırıyorum.

— Yok yok bırakın. Yapılacak birkaç işim daha var. Kuşu şimdiden alırsam taksi-de de üşüyebilir. İşlerimi bitirip geleyim.

— Takside üşümez.

— Üşür, üşür. Akşama doğru uğrar alırım kuşu.

Tramvay durağına geldiğinde avucundaki paralar da ısıtmaz olmuştu Rosa'yı. Soğuk ıslak ayaklarından beynine, beynine. Kıvrım kıvrım yükseliyor soğuk içinde. En içindeki papağan tutkusu bile üşüyor. İçindeki papağan donuyor soğukla. Bir uyku sarıyor beynini. Çılgın atlar sürüyordu arabayı. Kont Wolfsberg'in arabası olsa gerek, olsa gerek bu. Bu çılgın atlarla kontun arabası Tante Rosa'ya doğru çılgınca at koşturuyor. Napolyon'la Kontes Wolfsberg arabanın içinde, kürklere uzanmış sevişiyorlar. İçinde Napolyon'un seviştiği araba ezip geçiyor Tante Rosa'yı. Kaldırımda ölünün başında toplananlara, Tante Rosa'nın papağanı, Kontes Rosa hazretlerinin ölüsü bu, diyor. Tramvay geldi.

— Hey binmiyor musunuz bayan?

Tante Rosa uyandı düşünden. Asla Napolyonlu bir arabanın ezmeyeceği vücudunu tramvaya bindirdi.

Zil sesi — Kapı.

— Günaydın Frau Fuchs. Oğlunuz nasıl?

— Arpacık çıkarıyor.

— Biraz keten tohumu lapası koyun gö-

züne, hemen geçer. Siz nasılsınız, bu havalarda üşütmemek...

— Ya havalar.

— Çok kötü gidiyor. Şey Frau Fuchs. Şişeniz var mı? diye soracaktım.

— Şişe?

— Şişe, şişe, boş şişe, şarap şişesi, kavanoz...

— Bir bakayım...

Neckar Strasse 34'ün şişelerinin parası ısıtmıyor avucunu. Papağanı bugün de alamayacak. Papağanı üşütmeyecek taksi parasını bulamadı çünkü. Neckar Strasse 34'ten şişe alamadı çünkü.

TANTE ROSA'NIN DÜŞÜ

En koygun ormanların geçit vermez, geçit vermez sıklığında ilerleyen gözleri bir köstebek çukurunun başında dinlendi. Koygun ormanların geçit vermezliği bir köstebek deliğinde bitiverince gözler sevinçle parlamış olmalılar. Yıllarca sürmüş olan yitme, tıkanma korkusu dağılır gibi oldu, gülümsedi Rosa düşünde. Buruşuk yanaklarının boyaları gülümsedi. Boyalar, buruşukların kıvrımlarına doluşmuş boyalar bir köstebek deliğiyle rahatladılar. Delikten bir orman perisi gençliğinde süzüldü Rosa. Gözleri genç gördü vücudunu. Bulmuştu işte hep aradığını, hep aradığını, bir köstebek deliği bulmuştu en koygun ormanların en geçit vermez sıklığında. Bu geçitte vereceğim sınavımı. Ah işte Rosa, hiçbir sınava yalnız girmeyi bilmeyen Rosa. Her şeyi birbirine karıştıran Rosa, hiçbir şeyin gerçek adını öğrenemeden yaşlanan Rosa. Kadın Rosa, aptal Rosa, bir döndü baktı arkasına ki... arkasına ki...

Köstebek deliği sürünmelerle genişleye genişleye bir dehliz olmuştu, Tante Rosa baktı arkasına ki bir çıplak erkek. Bunu beraber

getirmiş olmak bütün yanılgılarının küçük bir devamından başka ne? Peki ama hangisi bu? Hans mı, değil? Birinci, ya da ikinci kocası mı? Kocaların kaçınılmaz boynuzlarını takanlar mı? Düşlerindeki prenslerden, kontlardan biri mi? Hitler mi? Stalin mi? Napolyon mu? Hiçbiri olamaz, çünkü hiçbirini seçmiş değildi Rosa. Rosa ilkbaharda uçuşan kavak pamuğudur. O daha hiçbir yumurtayı döllemedi. O döllemeye uçan bir kavak pamuğudur. Döllenmesi milyonda bir ihtimaldir. Ve bu aptallık, bu kadınca salaklıkla o bir su birikintisinde eriyip gidecektir. Çamurlu bir birikintide, birikintide. Bir birikintide ah, sınavını bile veremeden.

Çıplaktık, yürüyorduk, utanmayı öğrenmemizle unutmamız bir olmuştu, çıplaktık, yürüyorduk. Kimin sınava girdiği unutulmuştu, çıplaklık unutturucudur. Biz unutmak için, kaçmak için soyunanlardandık, kaçmak için. Oysa hatırlamak için soyunulur, hatırlamak için, yüzyıllardan beri unutulanları hatırlamak için, yeniden başlamaya gücü olmak için, seçim yapmak için, seçim yapabilecek açıklığa kavuşabilmek için. Hayır demek için, evet demek için, başkaldırmak için, yakıp yıkmak için, barış için soyunulur, soyunulur. Tante Rosa daha bir kez olsun bunlar için soyunmadı, bunlar için soyunulabildiğini düşünmedi, görmedi, bilmedi. Tante Rosa bütün kadınca bilmeyişlerin tek adıdır. İşte unutmak için, neyi unutmak, neden kaçmak için, işte bunlar hiç bilinmiyor, bunları bilmek bile bir ad değiştirmektir, bir kılık değiştirmektir, neden

kaçtığını, neyi unutmak için soyunulduğunu bilmek, sadece bunu bilmek, doğduğu anı bilmek, çıplak doğmuş olduğumuzu bilmek, çıplak öleceğimizi bilmek, hiçbir şeyi bilmemek ya da, ama hiçbir şey bilmediğini de bilmemek, yararsızlığı bilmek, yararsızlığı. Bunun için soyunmak ve suyun dibini görmek. Ağzın sonundaki kıç deliğini görmek.

Çıplaktık, yürüyorduk, arkamda, ne tanıdığım, ne seçtiğim yürüyorduk, dehlizde. Sınavın ne olduğunu ne o biliyordu, ne ben. Kimin sınava çekileceğini ne o biliyordu ne ben. Bir dehlize niçin girilir ve dehlizin sonunda ne olabilir? Yeni bir köstebek deliği. Bir köstebek deliğinden çıkmayı bilmek gerek, diye konuştuk, ben konuştum. Rosa konuştu. Sınavımız koygun ormanların geçit vermez sıklığındaki köstebek deliğinden süzülerek dehlizin sonundaki kurtarıcı deliği bulmak, ormanın bitimini bulmak. Bu buluş büyük bir zekâ eseridir ve yanlıştır. Tante Rosa yanlışa verilen addır. Hiç büyütmemeli, kurmamalı böyle cümleler. Gündelik bayağılıklar için süslemeler yapmamalı.

Elbetteki dehlizin sonu bir çıkış deliği değildi, dehlizlerin genellikle yoktur sonraları. Çıkış deliğini bilip girmeli dehlize. Çıkış deliğini hazırlayıp girmeli. Sürprizler «Sizlerle Başbaşa» dergisindeki romanlarda var. Onlarda var ansızın beliren mutlu sonlar. Karanlık dehlizlerin ansızın aydınlığa açılıvermesi, falan. Hiçbir şeycikler yapmadan dehlizler, kendiliğinden açılıvermez aydınlığa. Düşlerden, sıkıntılı düşlerden uyanılır oh, diye. Aslında

uyduruk aydınlıklar yok. Dehlizlerden öylece yürüyüvermek orman bitimine çıkıvermek, güneşe çıkıvermek yok. Şaşkın ördekler gibi sağa sola koşup sonunda oh, demek yok. Sonunun yüzdeyüz açığa çıkacağını bilmeden, bunu bilmeden, dehlize girip çıkıvermek yok. Sınav buydu.

Dehliz daraldıkça daralıyordu. Bunun sonunun olmadığını kimse anlamıyordu. İki çıplak kıkırdıyordu. Rosa'nın gözleri seviniyordu düşünde. Yaşlanmış, vücudunu bir orman perisi güzelliğinde gördüğü için düşünde. Peşinden erkek getiren güzelliğe seviniyordu, yine ayrıntılardaydı, dehlizin çıkışı olmadığını, değil düşünmek, daraldığını bilemiyordu. Döndü arkasına baktı yok. Arkasından gelen yok. Durdu kendine baktı, çıplaklığı asıl yaşlılığına dönüşmüş, pörsüklüğüne ah. Ah işte üzüldü düş gören gözleri, bir damla yaş akıttı düşünde. Sonra döndü önüne baktı. Babası, anası, öğretmenleri ve köyünün papazı, komşuları ve çocukları, kocaları ve âşıkları, komşuları ve dostları, düşmanları, kendine selam verenler ve vermeyenler, borç verenler ve vermeyenler, taksitle eşya verenler ve vermeyenler, iyi eşya ve kötü eşya satan, dolandıran ve az dolandıran dükkâncılar, dedikoducular ve doğru sözlüler, hepsi gözlerinde yaşlar ve ellerinde çiçekler ve çelenklerle ve karalar giymiş, arka arkaya, sıra sıra. Cenazeye gelmişler besbelli, ya kimin? Ölü kim? Kalabalığın ortak üzüntüsüne çarptı kaldı Rosa. Kendi ölümünün üzüntüsü. Peki benim ölümüme gel-

mişler, peki ben nasıl öldüm? Ne zaman ve ah nasıl? Hangi savaşta, hangi ihtilalde, hangi karın ağrısından ya da?

Bilemezsin evet bilemezsin. Her şeyi bilmediğin gibi öldüğünü de. Onu başkaları, seni gömenler, senin için yas tutanlar bilir ve unutur. Baban ve anan, öğretmenlerin ve papazlar, komşular ve çocukların, kocaların ve âşıkların, dostların, düşmanların, sana selam verenler ve vermeyenler, hakkında çok ya da az dedikodu edenler, borç verdiklerin ya da aldıkların, dolandırıcı, ya da az dolandırıcı dükkâncılar ve sütçü ve yoğurtçu ve gazeteci ve kapıcı ve sivrisinekler bilir ve unutur. Niçin unutmasınlar?

Ben unutmam ama, Tante Rosa'nın öldüğünü bir ben unutmam. Onu o dehlizden ben soktum çünkü. O Rosa ki her dehlize sokulabilir. O Rosa ki istenirse yaşar ve ölür. O Rosa ki şu şartlarda da bu şartlarda da yaşar. O Rosa ki acıklı da gülünç de olabilir. O Rosa ki ne bir nokta ne de bir virgüldür. O Rosa ki başkası tarafından verilmiş bir ad, başkası tarafından çektirilmiş acılardır. O Rosa ki beceriksizliklerde ısrardır. O Rosa ki kimseye bir şey öğretemeyip, kimseden bir şey öğrenmeyendir. O Rosa ki düşünde kendi cenazesine gelenleri görüp kendi ölümüne ağlar. Onlar ki hep kendi ölümlerine ağlarlar, kendi yalnızlıklarına, kendi kadersizliklerine ağlarlar. İşte bütün onları, o Rosa ile birlikte öldürdüm. Noktayı koyup düğümü çözmek için.

Ama sonra düşünden terlerle uyandı Rosa ve «Oh!» dedi.

TANTE ROSA'NIN YOLCULUĞU

Günler vardı ki Tante Rosa sokak kapısına varamıyor, sokak kapısını açamıyordu. Pusulalar, pusulalar, pusulalar, su paraları, elektrik paraları, havagazı paraları, taksitler, köpek vergileri, kedi vergileri, papağan vergileri, kanarya vergileri, abone yenileme makbuzları, dergiler, «Sizlerle Başbaşa» dergileri, gazeteler, aylardır yüzlerce kişiye yazdığı adresini bulamayıp geri dönen mektuplar, geri çevrilmiş dilekçeler, çeşitli iş ilanlarına yapılmış müracaatların red cevapları. Bunlar, bu kapının altından atılmış bütün kâğıtlar tomarı, bir hayattan artakalan bu kâğıtlar tomarı kapının önünde büyüdükçe büyüyor: Tante Rosa bunları aşıp kapıyı açamıyordu. Yaşamış olduğunu tek başına belgeleyen bu

kâğıtları atmaya kıyamıyor, onları yok edemiyordu. Sonra toz. Bütün bu kâğıtlar öylesine tozluydular, öylesine tozlanmalıydılar ki, toz yeni bir toprak örtüsü olmalı, eski yaşamışlık belgelerinden yeni bir doğuşa filizlenmeliydi. Buruşuk yanakları, pörsümüş vücudu, artakalan yaşlılığı, yorgunluğu, faydasızlığı, yalnızlığı bu toprak örtüsüyle gömülmeli, gömülmeli, sonra hop yeniden doğuvermek, yeniden genç, yeni yanlışlıkların başında olmak. O tozların bir diplerinde belki kalmış herhangi bir doğru bütün o yanlışları yenerek fışkırmalı, fışkırmalı... Yeni bir Tante Rosa, bilen, tanıyan, anlayan bir Tante Rosa yaşamalı, gerçekten yaşamalı... Bir gün, mucizeli bir gün... İşte belki bu mucizenin olabileceği bir gün Tante Rosa, kapısının zorla kırıldığını gördü. Nasıl ve ne zaman, kimden ve niçin doğduklarını bilemediği çocukları, ya da başkaları kollarına girdiler, o her an mümkün mucizeyi tekmeleyerek, kâğıt tomarını çöp tenekesine atarak, yeni bir filizlenmeye hazırlanan toprak örtüsünü süpürerek, yaşamını tek başına belgeleyen kâğıtları yok ederek geldiler, filler porselen dükkânına girdiler. Tante Rosa, bir hayat boyu, acılardan, sevinçlerden, buruk ve bayıltıcı tadlardan, çok yorularak ve yaşlanarak, çirkinleşerek edinebildiği bu son toprak örtüsünün çıplak bir betona dönüştüğünü gördü. Haykırdı, haykırdı, elbet.

Sonra onu bir trene bindirdiler, eline son kâğıt, son toprak tanesi olduğunu bildiği bir bilet verdiler. Bu kâğıt yitirilen bütün o kâğıt-

lar yanında nasıl eksiktir, nasıl tutarsızdır. Hiçbir ispatı yoktur bunun.

Tante Rosa kompartımana oturdu, şapkasını astı. Astı şapkasını, o an, ah nasıl benzetmeli, nasıl anlatmalı, bir acı, kopasıca bir çığlıkla gelen nasıl amansız bir acı, yüreğinin derinliklerinden, beyninin boşluklarına doldu, gözyuvalarından, burun deliklerinden, ağzından, yaşlar, köpükler, çığlıklarla koptu, Tante Rosa sancıya sarıldı, elleriyle tuttu onu, şapkasıyla birlikte astı, sanki kendini astı, benekli, buruşuk ellerinden sıyrıldı sancı, acıdan artakalan bir sönmeyle çöktü yerine, sanki bir doğumdu bu, çocuğun, o bütün acıları dindiren ilk çığlığını duymuştu, vücudu boşaldı, rahatladı, pencereden baktı, kentlerin, ağaçların, çeşmelerin, sokakların, elektrik direklerinin, dilencilerin, orospuların, dükkânların, bankaların, resmi ve özel binaların, heykellerin, askerlerin, havuzların, parkların, park banklarının, neon lambalarınm sinema ve tiyatro afişlerinin hızla geçtiğini gördü, karşısında yeni bir Rosa gördü, doğumun bittiğini anladı. Bu genç, bu giysileri eskimemiş, pabuçlarının topukları aşınmamış, bu yeni doğmuş, bu sayfaları karalanmamış, bu cilası dökülmemiş Rosa'yı doğurduğunu gördü sonunda. Hani tam eskimiş giysiliğinden, aşınmış topukluğundan, karalanmış sayfalığından soyunması, şimdi yeniden başlaması, başlaması tam...

Baktı Rosa'ya.

— Benim ellerim de beyazdı, beneksizdi böyle...

Soruyla baktı yeni Rosa :

— Hangi seçimden,

— Hangi kavgadan,

— Hangi uyanıştan,

— Hangi nefretten,

— Hangi sevgiden,

— Hangi barıştan,

— Hangi savaştan sonra oldu bu?

Rosa durakladı :

— Bir gün, o gün mutsuz olmalıyım, kedim Mischa'yı sevecektim tam, hain tırmıkladı elimi, o an, birden ellerimi gördüm... gördüm ki ellerim... durakladı, daha inceden baktı yeni Rosa'ya... ve yüzüm şeftali gibiydi, diriydi vücudum, sesim şarkılıydı, yüreğim çok hızlı atardı...

Yine amansızca sordu yeni Rosa.

— Hangi seçimden,

— Hangi özetleyişten,

— Hangi anlayıştan,

— Hangi duyuştan,

— Hangi arayıştan,

— Hangi buluştan sonra değişti bunlar?

Rosa durakladı yine... Bir gün açık arttırmadan kendime bir ucuz mayo düşürmüştüm. Eve varır varmaz soyunarak, mayoyu giydim. Aynanın karşısına geçtim... ah geçmez olaydım. Pörsüdüğümü, hiç kendimden izin almadan pörsüdüğümü gördüm... Acımadan, hoşgörü nedir bilmeden bakıyordu yeni Rosa :

— Senin bir ağaç gibi, bir kedi gibi, bir kanarya gibi, bir koltuk gibi, bir kâğıt gibi, bir perde gibi, bir giysi gibi, bir kalem gibi,

bir şapka gibi, kuruyuverdiğin, uyuzlaşıverdiğin, ötmeyiverdiğin, yırtılıverdiğin, yıkılıverdiğin, eskiyiverdiğin, aşınıverdiğin, bitiverdiğin, uçuverdiğin, demektir bu. Ancak bir ağaç kuruyuverir, bir ev yıkılıverir, bir makina duruverir, bir pabuç aşınıverir, ansızın bu anlaşılıverir ve hiç önemli değildir bu. Öncesiz ve sonrasız, bağlantısız ve belgesiz tükenivermek bir ağacın, bir evin, bir pabucun hakkıdır. Bir insanın, bir insanın ama, bir Rosa'nın niçin eskidiğini bilmem gerek, yeni Rosa'yı bunun üstüne kurmam gerek.

Rosa, bir çocuk gibi küskün.

— Sen bir otomobil misin, bir çamaşır makinası mısın, bir elektrik süpürgesi misin ki senden bir önceki modelin bozukluklarından sıyrılmış olarak piyasaya sürülmek istiyorsun?

Bu soruyu sormuş olamaz, çünkü daha önce, belki de daha önceki sancının hemen ardından gelmiş bir yeni, bitmesi, çığlığa biçimlenmesi olmayan, dayanılmazlığı oranında rahatlaması olmayan, deli, hain, yeni Rosa'dan daha hain bir sancı onu aldı, pencereye götürdü. Orada Rosa, trenin penceresinden, bildik bir sokakla, bildik bir bahçeyle, bildik bir parkla, bildik bir ağaçla, havuzla oyuncakla birlikte hızla pencereden geçigeçiverdi, geçigeçiverdi.

THE END
TANTE ROSA

...ilçesi genel nakliyat idaresi dördüncü derece memurları Tante Rosa'nın tahta tabutuna şiddetle karşı koydular. «Genel nakliyat tüzüğü otuz beşinci nakliyat yönetmeliğinin (bir ölünün nakliyle ilgili hususlar) başlığı altındaki bölümün b fıkrası der ki : herhangi bir yerde ölmüş herhangi bir kişi ya da şahıs (insan) aidiyet söz konusu olan (aidiyet o şehirde doğmuş olmak, akraba ya da yakınları bulunmak, ya da vasiyette belirtilmiş olmak gibi hususların belgelenmesiyle ortaya çıkar) herhangi bir şehre nakledilecek ise, aidiyet belgeleri yanısıra tıbbî ve adlî hususları aydınlatan belgelerin de tamam olmaları şartıyla, ölüm olayının vukubulduğu yerden (bağlı hastaneden ölüm tespit belgesi alınarak) aidiyeti söz konusu olan yere nakli için çinko tabut kullanılması esastır.» İşte bunları okuyarak, tekrarlayarak hayır anlamında baş sallıyorlardı dördüncü derece nakliyat memurları. Rosa'nın öldüğü kazada sahibi çık-

madığından ölü hastane ilgilileri tarafından, «sahipsiz ölüleri gömme fonuyla» gömülmek üzere, kaza belediyesine teslim edilecekti ki, ölünün tam sahipsizliğinin belgelenmesi için yapılan araştırmalar ... şehrinde Rosa'nm henüz boşanmadığı son kocası Mathes'in varlığını günışığına çıkardı. Bu durumda ölünün ...belediyesine değil, aidiyeti söz konusu olan şehre gönderilmek üzere genel nakliyat idaresine teslimi söz konusu olmuştu.

Genel nakliyat idaresi yapılacak masrafların, bütün belgelerin incelenmesinden sonra borçlu gözükecek şahıs ya da makam tarafından ödenmesi şartıyla Tante Rosa'nın ölüsünün naklini üstüne almayı kabul etti. Ama çinko tabut? Çinko olmayan tabutu yönetmeliğin ilgili maddeleri bu kadar açıkken nasıl kabul etsin? Ölüyü ilk teslim alan belediyesi hastanesi ölüyü standart tahta tabutlarından birine koymuştu bile. Ortada tabut, bir yanda hastane ilgilileri, öbür yanda nakliyat memurları, her iki taraf da haklı, haksız olan tek şey tahta tabut içindeki Rosa, ya da içinde Rosa olan tahta tabut. Hastane ilgilileri diyorlardı ki : «biz ölüm tespiti görevimizi yaptık, gördüğünüz gibi bunu belgeledik, hastanemizde ölen her sahipsiz vatandaşı koyduğumuz standart tahta tabuta koyduk... Elimizde bir çinko tabut mevcut değildir ve yine bize, ölülerimizi çinko tabuta koydurabilecek herhangi bir yazılı belge yoktur. Şu halde mevzuata uymayan böyle bir durumda yapılabilecek tek şey mevzuatta değişiklik yapmaktır ki, sadece gerekçelerin hazırlanması için mev-

zuat hükümlerinde değişiklik yapılması konusunu kapsayan yönetmeliğimizin 4. maddesi gereğince en az iki ay gereklidir.»

Nakliyat memurları ise : «bizim görevimiz sadece nakildir, biz de ilgili yönetmelik hükümlerimiz çerçevesinde bu ölüyü ancak ve ancak çinko tabutla nakledebiliriz.»

Aslında tartışmanın uzamasının bir nedeni de meseleye daha yetkili ve etkili üst makamların el atmamasıydı. Az yetkili ve az etkili memurların bu durumlarda ellerinin kollarının bağlı kalması tabiidir. Sonunda tartışmalar uzayarak ve yoğunlaşarak daha etkili ve yetkili makamlara aksetti ve bu makamlar ölüye aidiyeti tespit edilmiş olan Mathes'e telgraf çekilmesini ve telgrafla ilçesine getirilecek olan Mathes'in çinko tabutu temin etmesini, kararlaştırdılar. Tel çekildi, Mathes teli almadı, ya da posta idaresi adresi bulamadı, telgraf geri geldi. Yetkili ve etkili makamlar uzun toplantılar sonucu aralarında anlaştılar, özel bir karar çıkartarak bir çinko tabut aldırdılar ve Rosa'yı şehrine naklettiler. Bu kez şehri istasyon müdürlüğü tabutu kime teslim edeceği konusunda yaptığı çeşitli yazışmalardan bıkarak bölge katolik piskoposluğunun «Yoksulları Gömme Örgütü»ne başvurdu. Örgüt tabutu teslim aldı. Ama yoksulları çinko değil oldukça süslü, cilalı tahta tabut ve güzel bir törenle gömmekle haklı bir üne sahip örgüt, çinko tabutu kullanmak istemedi. Memurlar Rosa'yı çinko tabuttan çıkarıp ellerindeki süslü tabutlardan birine koydular. Kapağı açık olarak, zi-

yaret edilmek üzere kiliselerinden birine koydular. Ölüyü süslemişler, çevresinde mumlar yakmışlar, eline altın bir haç vermişlerdi. Ölü sahipsiz olduğundan ziyaretçiler kilisenin müşterileri olacak ve «Yoksulları Gömme Örgütü»nün bu hayırseverliği karşısında piskoposluğa duydukları güven perçinleşecekti. Ölünün bu ziyaretler için bekletilecek durumu pek kalmadığından örgüt memurları gerekli belgelerin incelenmesini tamamlamadan işe koyulmuşlardı. Cenaze merasiminden iki saat önce belgelerin incelenmesi bitti ve Rosa'nın katolik kilisesiyle ilgisini (biçimsiz bir biçimde) kesmiş olduğu ve pasaportunda «Dinsiz» kaydı bulunduğu ortaya çıktı. Rosa yeniden eski çinko tabuta konularak şehri belediyesine teslim edildi. Belediye tabutu şehri yardımsevenler derneğine teslim etmeye çabaladı. Ne varki bu dernek, her ne kadar sahipsiz ölüleri gömmek için bir fona sahipse de ölünün kimsesizliğinin tam olarak belgelenmesini şart koşuyordu. Oysa Mathes'in bulunmaması bir gerçek de olsa varlığının ortaya çıkmış olması buna engel oluyordu. O arada belediye ölünün çeşitli partilerde kaydını aradı. Çünkü partiler üyelerini —akrabaları olsa da— böyle durumlarda gömme yükünü zaman zaman üstlerine alıyorlardı. Rosa'nın herhangi bir partide kaydı çıkmadı. Sonunda belediye Mathes'in bulunması için gazetelere ilan vermek masrafına razı oldu ve gerçekten Mathes kendisinden beklenmeyen üzüntülü bir yüzle Rosa'nın tabutunu belediyeden teslim aldı. Şurası, yani

Mathes'in iyiniyeti bir gerçekti ama parasızlığı da bir o kadar gerçekti. Mathes resmi dairelerden daha verimli bir araştırma sonucu Rosa'nın çocuklarının adreslerini buldu. Tante Rosa'nın yakınları kendilerine düşen masraftan kaçındılar denemez. Ama gereksiz israftan kaçınmakta da hepsi haklıydılar. Buna Rosa yaşadığı süre içinde sebep olmuştu. Sonunda akrabalar toplantısında en uygun yolun ölünün yaktırılması olduğu kararı alındı. Yağmurlu bir gün, bütün cenaze törenleri yağmurlu günlerde olur, Rosa, ilgililerin huzurunda yakıldı ve külleri bir vazo içinde, birinci derece ilgili Mathes'e verildi.

Mathes eve geldi. Külleri içten gelen bir üzüntüyle büfenin üstüne koydu. Sonra demişler ki, sözde bir gün, Mathes'e Rosa'dan kalan tek miras olan Siyam kedilerinden biri vazoyu devirmiş, diğer kedi bunu fırsat bilerek küllerin üstüne çişini etmiş ve birisi de büfenin üstündeki, Rosa'dan artakalan tek şey olan, çiş - kül karışımıyla «Tante Rosa the end» yazmış, bir kalp yapmış, çocuklar gibi ortasından bir ok geçirmiş, üç damla akıtmış altından.

SEVGİ SOYSAL VE «TANTE ROSA» ÜZERİNE

«TANTE ROSA» İLE

Konuşan
Adnan Binyazar

— Herkesin kafasında bir soru beliriyor. Tante Rosa'yı okurken; Tante Rosa kim? Kuşkusuz, hayalde oluşan bir kişi değil. Bence yaşantınıza sıkı sıkıya bağlı bir «kişilik» Tante Rosa. Okurun, Tante Rosa'nın kim olduğunu bilmesi o kadar önemli mi? diye geçirebilirsiniz içinizden belki, önemlidir. Çünkü Tante Rosa içimizde oluşmuş, oluşmakta olan, hatta oluşacak bir yaşantıyı simgeliyor. Bu sorunu aydınlatabilir misiniz?

— Aslında Tante Rosa'nın kim olduğunu açıklamak gereksiz. Ama okuyucunun düşüncesinde beliren «Niçin Tante Rosa?» sorusuna saygı duyduğum için biraz açıklayayım: Anamın büyük anasının adı Rosa'dır. Bir Bavyera köyünde gerçekten aforoz edilmiş, çocuklarını, kocasını bırakıp büyük kente gitmiştir. At cambazı olmak isteyen, rahibeler okulundan kovulan teyzem «Tante Rosel» kitaptaki bu ve başka olayların kahramanıdır. Demek istediğim, Tante Rosa'daki olayların, yaşantıların çoğu gerçektir. Kita-

bın —bazı dostların deyimiyle yabancı olan coğrafyası— biraz belgesel oluşundandır. Bu belgesellik bir yana, aslında Tante Rosa ne büyük annemin, ne de teyzemin yaşantılarını anlatır. O büyük annemden başlayıp bende biten bir çizgidir. Küçükten bildiğim bir benzeme korkusudur; okuduğum bir mektup; bir iki soluk fotoğraf : anımsadığım bir şarkı; birkaç damla gözyaşı; kendi deneylerimde yeniden yakaladığım gülünçlükler; saçmalardır. Çocukluğumda, kabahat işledikçe onun bunun yaptığı benzetmelere duyduğum unutulmuş öfkedir. Ama ben Tante Rosa'yı bana miras kalan birkaç duyguyu, düşünceyi yaygınlaştırmak için yazmadım. Bütün bunları unutmuştum. Bu anılardan korku, utanma ve övünmelerden yıllar sonra, kendimi çok beceriksiz, varlığımı anlamsız, hiçbir şeyi gerçekleştirememiş bulduğum bir anda, kendi deneylerimi yazarak boşalacağımı sandığım bir anda - Tante Rosa'yı yazmağa başladım.

— *Tante Rosa'nın bir yerinde şöyle diyorsunuz: «Bir mektup bıraktı Tante Rosa arkada, üç çocuk bıraktı, biri emzikte, kaz kızartması ve elma pastası yapmasını, yemek masası örtülerini kolalamasını, dolapları yerleştirmesini öğrettiği hizmetçi kızı bıraktı. Margarita ekili bir küçük bahçe, tahta merdivenli, yüksek tavanlı, çalar saatli bir ev bıraktı, her pazar sabahı kiliseye giden, her pazar öğleden sonra koynuna giren kocayı bıraktı, şapka giyen komşu kadınları, sümüklü çocuklarını bıraktı, onların kocalarını, on-*

ların da kaz kızartmalı hayatlarını bıraktı, kiliseyi bıraktı, çan seslerini, org seslerini, Noel şarkılarını bıraktı, kiliseden dönen çocukların attığı kar topuyla delinen camı tıkadığı sol memesini, yüreğini yağ tabakasıyla örten sol memesini bıraktı.. Gitti. Gitti fabrika bacalarının, gemi düdüklerinin oraya, tramvaylarda herkesin birbirlerinin ayaklarına bastığı ve pardon demediği ve ne merhaba ne de günaydın demediği insanların oraya gitti, pazar günü öğleden sonraydı, akşamdı ya da, yollara düştü, arkada soluk menekşeler arasına katlanmış mektuplar bıraktı, gelin elbiseleri, duvaklar bıraktı.» (S. 22). Rosa bir tutsaklığa mı gidiyor, bir özgürlüğü mü seçiyor? Ya da günümüz kadınının çelişkilerini, tedirginliğini mi anlatıyorsunuz bu bölümde? Bence «durumları» yansıtmakla çağdaş kadın sorunlarını çözümlemeyi de yükleniyorsunuz. Buradaki görüşlerinize bağlı kalarak çağdaş kadını nasıl anladığınızı açıklar mısınız? Özellikle de şu sözünüzün ışığında: «Kiliseden dönen çocukların attığı kar topuyla delinen camı tıkadığı sol memesini bıraktı.»

— Ne söylesem yanlış olacak. Ha tutsaklığa gitmiş Rosa - ha özgürlüğe - bunlar birbirine açılan kapılar değil mi? Beni duygulandıran —duyduğumu yaygınlaştıracak kadar duygulandıran— «Bırakmaktır». Hiçbir şeyi hazırlamadan, belki de en gereksiz ve yanlış anda bırakmak. «Bırakma anı»nm; bırakılanlar ne denli bırakılası olsalar da, bırakanı sevindiremeyeceğini, yüceltemeyeceğini bilmektir. O anda kendiyle yalnız kalanın;

bu yeni düşman karşısında, bir yığın ahmak yüzünden tanıma fırsatını hiç bulamadığı *kendi karşısında* duyabileceği dehşettir. Önemli gösterilebilecek bir eylemin ardından; başkalarının yanlışlarının o ana dek gölgelediği kendi yanlışımızın çırılçıplak kalışıdır. O yeni saçmalık, gülünçlüktür.

— *Son yıllarda edebiyatımızda daha yerli tipler, yerli karakterler tanıtılmak isteniyor. Bu sıralar geçerli olanı da bu. Erdal Öz, Tante Rosa'yı «bir çeviri hikâye» gibi görmüş. Katıldım yargısına. Bu konuda da bir şeyler söylemek ister misiniz?*

— Bu yargıyı bekliyordum. Ama ne yapayım ki Tante Rosa çeviri değil. Bildiğim bir şey varsa - onu bir ben yazabilirdim; çünkü onu bir ben biliyor, tanıyordum. Suçum belki de onu «Ayşe Teyze»ye *çevirmemiş* olmak. Yalnız, kabul etmek gerekir ki bir Ayşe Teyze —bir Tante Rosa malzemesiyle— yazılamaz. Bu durumda ya yazacaktım, ya da yazmayacaktım; sonuç ortada. Aslında yazılan bir şeyin savunmasını yapmak çok saçma. Bir anımı anlatarak keseyim: En küçük kız kardeşim —altı kardeşiz biz— ilkokuldayken, bana bir roman yazdığını söyledi gizlice. Israr edince, çizgili bir deftere özene bezene yazdığı romanı verdi. Baktım romanın sonuna bir de dipnotu düşmüş: «Fransızca bilmediğim için romandaki isimler Désirée romanından alınmıştır.» Kardeşim bu romanın Fransa'da geçmesi gerektiğini, kahraman adlarının mutlaka Fransız adları olması gerektiğini sanıyordu.

— Dilinizde ve anlatımınızda bir özenme, bir «üslup yaratma» söz konusu değil. İçinizden döküldüğü gibi kalmış dil. Anlatımınızı da etkiliyor bu tutum. Bu yargınızı nasıl karşılarsınız?

— Tante Rosa'yı savrukluktan, hatta kötü cümle yapmaktan korkmadan yazdım. Yazdığım hiçbir hikâyeyi sonradan düzeltmedim. Elbette yazarlıkta geçerli bir yol değil bu. Ama art arda, hatta sonradan hatırladığım bir yığın ayrıntıyı atlayarak, ön hazırlık yapmadan yazdım Tante Rosa'ları. Çok daha geniş, çok daha uzun olabilirdi kitap. Bitmemesinden korkarak başladığım gibi ansızın bitirdim Tante Rosa'yı. Bu özellik dile, anlatıma yansımış olabilir.

— Yazmaya ne zaman, nasıl başladınız? Özellikle yazma gereksinimini (ihtiyacını) nasıl duydunuz? Bu sorun da yazarın yaşamında oldukça önemlidir sanırım.

— Çok bayağı, basit bir nedenle sekiz yaşımda şiir yazmağa başladım: Annem hep evdeydi, evişlerini bitirmeyi sevmezdi, hep dalgındı, bir yandan çalışır, bir yandan kendi kendine bir şeyler mırıldanarak hece sayardı. Her ihtiyacımı yerine getiren, ama boş gözlerle bana bakan annemin ilgisini çekmek, bir, babama duyduğum kıskançlık iki —çünkü öyle kendi kendine konuşur gibi babama aşk şiirleri yazardı annem— şiir yazma düşüncesine getirdi beni. Ne var ki işe can sıkıcı akrabalar da karıştı. Olduk olmadık yerde bana şiir okutturmaya başladılar. Benim şairliğim de (!) başladığı hızla bitti. Herkesin yazmaya

heves duyabileceği ilk genç yıllarımda yazar olmayı aklımdan bile geçirmedim. Müzik, plastik sanatlar, sporla ilgiliydim daha çok. Arkeoloji tahsil ettim. Evlendim. Çocuk sahibi oldum. Bunlardan sonra, 25 yaşlarındaydım o zamanlar, yazmağa başladım. Bugüne kadar da sık sık, vazgeçmeli diye düşündüm.

«TANTE ROSA»

Muzaffer Uyguner

Tante Rosa, ilk bakışta bir hikâyeler kitabı görünüşündedir. Fakat, parçaların birbirine gayet ustalıkla bağlandığı ve böylece tam bir bütüne varıldığı görülmektedir. Kitabın yazarı Sevgi Sabuncu birbirine bağladığı on dört parçada bir alınyazısının, bütün girişimlerinden başarısızlıkla çıkan bir kadının alınyazısının hikâyesini anlatmaktadır. Tante Rosa, daha ilk bölümden başlayarak başarısız girişimler yapmaktadır. At cambazlığına özenmiş başarıya ulaşamamış, evlenmiş, olmamış ve hatta orospuluk yolunda bile başarısız kalmıştır. Ama o, bütün bu başarısızlıklardan yılmamış; her başarısızlık yeni bir denemeye atılmasına vesile olmuştur. Buna, yaşamak umudunu yitirmemiş demek daha doğru olur sanırım. Şişe toplayıp satarak geçindiği en düşkün günlerinde bile yaşama umudunu yitirmemesi imrenilecek bir durumdur doğrusu. Sevgi Sabuncu, bu durumları anlatırken bir yapmacığa, bir düşselliğe düşmemiş izlenimini vermektedir bize. Çünkü, olayları öyle sıralamış ve bağlamıştır ki Tante Rosa'nm yaşamında hepsinin olacağına inanıyoruz ve bunu yadırgamıyoruz.

Kitabın kahramanı olan Tante Rosa bir Bavyera köyünde doğup büyür. Daha çocukken başlayan macera, Avrupa'nın bütün kentlerinde geçmiş olabilir. Hiç beklenmedik anda bir şey bırakılır, bir kentten çekip gidilir. Gidiş için hiçbir hazırlık yoktur, zaman iyi seçilmemiştir. Ama, Tante Rosa bunları düşünmez bile. Bu bırakışlar onu mutlu mu kılar, bunlardan üzülür mü? İkisi de olur, işte bu ikisinin de olması yeni girişimlere sürükler onu. Tante Rosa beceriksiz mi, varlığını anlamsız mı bulur? Hayır. Ama, gene de atılımlarını gerçekleştiremez. Girişimleri yarıda kalır. Bitmeyen bir umut hazinesi vardır onun, bu umut hayata bağlar onu, bu umut ölümü düşündürmez ona. Beceriksizlikleri yenmek için gereklidir yeni atılımlar, yeni girişimler. Bu atılımlar, girişimler, başarısızlıklar oluşturur Tante Rosa'yı.

Tante Rosa, aslında bir kişinin yaşamı ile ilgili olabilir mi? Anlatılanlar karşısında bunu muhtemel göremiyoruz. Sevgi Sabuncu, bazı olayları belirli bir ruh hali içinde birbiriyle kaynaştırmış, bağdaştırmış olmalı. Bütün bunlar ise bölümlerinin birbirine bağlanmasıyla gelişip bütünleşiyor. Sabuncu, genel gelişim içinde parça parça birçok gerçeklere de değinmiştir. Rahibeler okulunda iken, Tante Rosa, vücudunun kötü bir şey olduğunu öğrenir, rahibelerin sert davranışları karşısında İsa'nın bu kadar kindar olamayacağını düşünür. Burada, insanın kendisini bile kendisine tanıtmamak gibi bir bağnazlığın karşısındayız. İnsanın kendisini tanımasına bile izin verilme-

mektedir burada. Tante Rosa, bu durumda dehşete kapılır ve sonra bir gün de bir konudan dolayı evine gönderilir. Bir gün de Hans çıkıverir karşısına. («O birdenbire biçimleniveren, ansızın somutlaşıveren cinsiyet hayvanı ormandan çıkıverdi, bir Hans oldu, Tante Rosa karşısında Hans'ı değil o hayvanı buldu, o pusuda bekleyen sinsi hayvanı ve kendini Hans'm değil, evet evet Hans'ın değil, o hayvanın kollarına bıraktı.») Namusu kirlenmiş bir aile kızı olmamak için de hamile kaldığı Hans'la evlenir. Ama bu mutluluk getirmez ona, istemeyerek yaşar kocasıyla. «Evin kişiden ayrı, yıkılabilir bir nen olduğunu, olması gerektiğini, o gün anladı Tante Rosa ve evini bırakıp gitti.» Sabuncu, istemiyerek, zorla, bir zorunlukla yapılan evliliklerin temelsizliğini ve yıkılışını göstermiyor mu böylece?

Bütün deneylerden başarısız çıkar Tante Rosa ve sonunda her şeyin sonuna geldiğini anlar. «Öncesiz ve sonrasız, bağlantısız ve belgesiz tükenivermek bir ağacın, bir evin, bir pabucun hakkıdır. Bir insanın, bir insanın ama, bir Rosa'nın niçin eskidiğini bilmek gerek, yeni Rosa'yı bunun üstüne kurmam gerek» diye düşünür. Sonra, insanın bir eşya bir mamul olmadığını idrak eder. O anda da ölüm kapıyı çalmış olur.

Sevgi Sabuncu, öyle görünüyor ki, kitabı bir boşalma ihtiyacı duyarak yazmıştır. Yazılış üslubundan bunu çıkarıyoruz. Yazışındaki bazı dağınıklık bunu gösteriyor. Bazı yinelemelerden de bunu anlıyoruz. Sözgelişi şu

cümlelerde görüyoruz bunları: «Her pazar öğleden sonra kocası gelirdi, kocası gelirdi her pazar öğleden sonra, yatak odasına - kapıyı kilitlerdi» (s. 21). «En koygun ormanların geçit vermez, geçit vermez sıkılığında ilerleyen gözleri bir köstebek çukurunun başında dinlendi. Koygun ormanların geçit vermezliği bir köstebek deliğinde bitiverince, gözler sevinçle pariamış olmalılar.» (s. 75). Bunlar bu kadar değil elbette. Bunları bir kusur olarak gösterebilir miyiz? Vaktiyle Halide Edib'in üslubu için de aynı kusurlar üzerinde durulmuş ve dağınıklığına işaret olunmuştu. Biz bunlara kusur diyemeyeceğiz. Bunlar, Sabuncu'nun üslubunu yapan öğeler olarak nitelendirilmelidir. Sabuncu'nun ilk kitabı *Tutkulu Perçem*'i göremedik, bu kitabını bir humma içinde yazmış görünüyor ve bu yinelemeler bundan ileri geliyor. Halide Edib'in de ilk romanlarını böyle yazdığını biliyoruz. Ama bu, iki yazar arasında bir benzerlik olduğunu mu gösterir? Hayır. Bu bir ruh halinin yansıması olarak nitelendirilmelidir.

Tante Rosa, gerek özü ve gerekse anlatımı ve üslubu bakımından özgün bir kitap olarak göründü bize. Sanıyorum ki yıl içinde çıkan kitaplar arasında, üzerinde en çok durulması gereken bir kitaptır bu. Sevgi Sabuncu değişik bir anlatımın ve ilginç bir özün yazarı olarak göründü bu kitabında. Olayları anlayışı ve anlatışı da değişiktir. Ayrıca, anlatışta başlangıcı ve bitirişi ustaca başarmakta, ölçülü bir anlatım yapmaktadır. Olayların geç-

tiği çevre ve olayları doğuran ön ya da yan olaylar da düşünülmüş ve bir düzen içinde geliştirilmiştir.

Tante Rosa, bir daha yineleyelim, yılın en önemli kitaplarından biridir.

«TUTKULU PERÇEM»den «ŞAFAK»a, Sevgi SOYSAL'ın Yazarlık Çizgisi

Atillâ Özkırımlı

Bir yazarın ardından, üstelik hemen ölümünün ertesinde bir şeyler yazmak zor. Eserlerini, sanatçılığını değerlendirmek nesnel bir tutumla... Ölümünü bunca yalın, etinizden et koparılırcasına duymuşken... Yitirilenin öneminin bilincindeyseniz... Oysa asıl yapılması gereken de bu.

Duygusal, ölüme karşı tepkinin, bir acınmanın dile getirildiği yazıların gereksizliği değil, anlatmak istediğim. En sevdiklerinizi alıp götürmese, toplumun ihtiyaç duyduğu insanları en verimli dönemlerinde çekip almasa da, can sıkıcı, üzüntü verici bir olaydır ölüm. Acısı ağıtla somutlaşan bir bitiş...

Ama bir yazarın, bir sanatçının ölümü, «fiziksel bir ayrımı olmasa da, 'farklı' bir ölümdür.» Zihinsel olarak hayatını sürdürür sanatçı. Geride bıraktığı eserleriyle... Bunun için işte, aslolan, yaptıklarının değerlendirilmesidir. Ağıt yakarken bireysel acımızı dile getiririz çünkü. Bireyselliğimizi yaşarız. Yapılması gereken son kişisel görevimizdir bu. Kaçınılmaz olana, ölüme, yitirdiğimizin adına sığınarak güçsüzce bir başkaldırı, o kadar...

Sonrası gelmez. Bu duygusal, üstelik olağan ilk tepkiyi her ölüm yıldönümünde yinelenen, kelimeleri değiştirilmiş, ama özünde aynı ağıtlar izler. Ağıt yakmakta, anılardan oluşan mirası yemekte yarışırız birbirimizle, soyut kavramlara yapışarak, ölenle ilgili sıfatlar türeterek, bu sıfatların somut açıklamalarını getiremeden tüketiriz geride kalanı. Oysa yapılanın, geride kalanın yeniden, yeniden üretilmesidir sözkonusu olan. Değişime uğratılarak, geliştirilerek.. Bu ise o sanatçının eserlerinin nesnel bir tutumla değerlendirilmesiyle mümkündür.

Bu yazı böyle bir amacın ürünü. Ama sözü edilen amaç ölçüsünde iddialı değil, bir başlangıç yalnızca, bir deneme. Giderek belki de bir incelemenin özet sayılabilecek ilk taslağı. Ya da başka yazılarla bütünlenecek bir parçası. Bir gelişimin sanatsal öyküsünü, durakları, dönemeçleri, aşamalarıyla Sevgi Soysal'ı bütün olarak değerlendirmek tek bir dergi yazısının sınırlarını aşıyor. Bu nedenle, Sevgi Soysal'ın, ilk eserinden son eserine, bireysellikten toplumsallığa uzanan gelişim çizgisini çekmeye çalışacağım yalnızca.

BİR BAŞLANGIÇ

Sevgi Soysal'ın ilk kitabı *Tutkulu Perçem*'in 1962'de yayımlandığı belirtiliyor sözlüklerde. On üç öykünün yer aldığı kitapta tarih yok. Düz, yalın, iki renkli bir kapak. Salt yazarın ve kitabın adı kapakta; Sevgi Nutku, Tutkulu Perçem, Kapak düzeni : Başar Sa-

buncu. Kitaptaki öykülere ise öykü demek güç. Yazarın kendisi de böyle bir belirtmeye gerek görmemiş. Kişinin bireysel duyarlıklarının işlendiği, varoluşçuluğun ağır bastığı ve biçim kaygusunun egemen olduğu metinler bunlar. Bunalım, anlamsızlık, tedirginlik, yalnızlık gibi belli bir dönemde Türk öykücülüğünde en çok raslanan temalar oluşturuyor bu metinlerin özünü.

Yalnız önce, bu, «*belli bir dönem*» sözleri üzerinde durmamız gerekir. Sevgi Soysal'ın ilk öykülerini değerlendirebilmek için koşul bu. Bir bakıma, 1950 1960 arası yazmaya başlayan, değişik bir öykü anlayışını yerleştirmeye çalışan, ama şimdi çoğu yazmayı bırakmış, yazanları ise bugün çok başka çizgide bir kuşağın uzantısı, Sevgi Nutku.

Bilinenleri yineleyecek, dönemin ekonomik toplumsal görünümünü çizerek edebiyatın durumunu araştıracak değilim. Gerçi dönemi bütün boyutlarıyla değerlendiren bir inceleme yapılmadı henüz. Ama konumuz bu değil şimdi. Bir yazarın ilk ürünlerini irdelemek amacımız. Bunun için de dönemin sanat anlayışı ve bu anlayışın öykülere yansıyan karakteristikleri üzerinde durmamız yetecek.

Burada bir alıntı yapmak istiyorum. Bir özeleştiriden...

«Önceki kuşağın yazdıklarına, özlerinden çok biçimlerinin cılızlığı açısından karşı çıkmak istedik. Çünkü onların getirdiği öze karşı değildik. Onların getirdiği özü biz de tutuyorduk. Kişi, toplum çatışması, toplumdaki düzensizliklerin, kişilerle toplum katları açı-

sından ortaya çıkardığı acı ya da gülünç çelişkiler. Ne var ki biçimlerinin tekdüzeliği, anlatımlarında sadelik adına katlandıkları sığlık, bütün gerçekçilik çabalarına karşılık, yaşamayan bir örnek kişiler yaratmaya götürüyordu kendilerini. Kişiyi yeniden ele alıp yeni baştan yaratmak gerekiyordu bu durumda. Gerçeği bütün yüzleriyle ortaya çıkarmak için 'yeni gerçekçilik' diyebileceğimiz bir yöntemle yazınımıza özgün bir atılım kazandırılabilirdi. Önce biçimden işe başlanmalıydı. Betimlemeler, görüntüler ve çeşitli anlatım olanaklarıyla kişinin önce kendi kendisiyle sonra da etrafındaki eşyayla, insanlarla ve toplumla olan ilintileri, yalnız davranışları açısından değil, bilinçaltının etkilediği psikolojik yönüyle de, giderek bilinçüstünün karmaşıklığı içinde belirlenmeliydi. Kişisi ya da kişileri böylesine bir tutumla belirlenmiş herhangi bir olayda gerçeğin daha bütünsel bir biçimde ortaya konacağı apaçıktı.» (Adnan Özyalçıner, *Yeni Ufuklar*, 1950 - 1960 kuşağının ozan ve hikâyecileri kendi kendileriyle ve çağlarıyla hesaplaşıyorlar. Özel Sayı, c. 15, s. 176, Ocak 1967).

Ama bu girişim, «kişiyi yeniden ele alıp yeni baştan yaratmak» çabası belli bir dünya görüşüyle temellendirilemediği için başarıya ulaşamayacaktır. Önceye salt biçimsel açıdan bir karşı çıkış değildir çünkü bu. Biçimdeki arayış yeni bir öz getirmeye çalışmanın ürünüdür. Oysa getirilmek istenen öz, yöntemsiz, bütünsel olmayan ve kırk yamalı bohçayı andıran parça buçuk düşüncelerle kav-

ranmak istenir. Düzyazı şiire yaklaşır iyice. İkisi arasındaki işlev farkı, yapısal başkalık unutulur. Öykü diye «mensur şiirler» yazılır. Aşırı örneklerdir bunlar. Bütün bir dönemi yargılamanın kanıtları da olamazlar şüphesiz. Giderek birey toplum çatışmasının kişide somutlaşan görünümlerini sergilerler. Ama bütünü ele alsak bile özelin sınırlarının aşılamadığını, kişinin sorunlarına hep bir ben'in çevresinde, varoluşsal eğilimlerle yaklaşıldığını görürüz. Bu ise soyutlamaya götürür yazarı. Görünürde bilinçaltının araştırılmasına girilmiş gibidir. Oysa «*tarihi*» olmayan bir bilinçaltıdır bu. Son durumunda yakalanmış, yüzeysel olguların, duyuma, algılara dayanan aldatıcılığı çözümlenmeye çalışılmıştır. Gerçekliğin tek yanlı, tek parçalı bir bütün olarak çizilmesinin kaçınılmaz sonucu, yazarı, duyarlığının tutsağı durumuna getirir. İçe kapanmasına yol açar. Yaşananın saçmalığı, içgüdülerin dış koşullarca sınırlanması sonucu düşülen mutsuzluk duygusu, kendini tarihi olan bir nesne gibi kavrayamayışın doğurduğu umutsuzluk, davranışların kısıtlanmamasına, seçme imkânının tanınmasına bağlanan bir özgürlük anlayışı, bütün bunların sonucu olarak da soyut bir başkaldırı... İşin en ilginç yanı bu başkaldırının bir değiştirmeyi değil, bir kaçmayı getirmesidir. Ama kendini dıştan koparmanın doğal sonucudur bu.

Tutkulu Perçem bu dönemin ürünüdür işte. Kitaba adını veren ilk öykünün ilk satırları şunlardır «*Şeylerdeki şeyler işte - sokaklardaki insanlar görmüyorlar beni. Oysa gün-*

lerdir tutkularım perçemlerimde dolaşıyorum.» Bu, kendini öteki insanlardan ayırış bütün metinlerde görülecektir. Ama birey olarak başkalığını, dışındakilere benzemezliğini duyumsamak değildir bu. Bu duyguyu betimlemektir o kadar ya da yazıyla dışa vurmak. Yalnızlık kaçınılmaz bir yazgıdır. Acı veren, ama özlenen. Aranan sonra. Üstelik bir karşıtlık: Kalabalıklardan kaçarken sığınılan öteki uç. Tıpkı bir bozkır gibi : «*Her şey sensizlikti aslında. Sen dediklerim, en sensizliklerimdi. Bozkır ama, bir bozkır sendi bana. Genişlikti, bilmezlikti, kopmuşluktu, ıraklıktı. Ölü evli, ölük insanlı kentten, güve yeniği yaşamalardan utanmışlıktı. Güneş batımında yalnızlığımı kentten alıp geri verendi.*» (Kalabalıklarda).

Yalnızlık duygusunu, tükenmişlik, tutsaklık duygusu izleyecektir : «*Somutlara güvenimiz yok hiç, onlar kalmaz, yok; Herkesler, her şeylerini çok şeylere harcıyorlar, tutsak kılıyor bu şeyler onları, hep onlara çarpıyorlar yaşantılarında.*» (Ne Güzel Suçluyuz Biz Hepimiz.) Ama herkes değildir o. Ayırır yine kendini : «*Ama bak, gerçek tutsaklar biziz, soyuttan gelir bizimki, savaşılmaz.*» İç ve dış ayrımıdır bu bir bakıma. Kendi başkalığını da vurgular. Dışta olan her şeyin adı somuttur. Ev, eşya... Bunlar bağlamaz onu başkaları gibi. Ama somuttan kurtulunabilinir, soyuttan hayır. Bırakıp bırakıp ırak kentlere bile gidemez. Kendi odur. «*Seçilmiş yalnızlıktır.*» Dünyayı, yaşananı, ilişkilerini hep soyuta indirger. Bir çemberin içine kapatmıştır kendini. Uğraş boşunadır. Tıpkı Sisyphe gibi:

«Konuşuyordum. Yeni nisanlara, lacivert yağmurluğuyla yeni bir sıkıntıya ansızın.» (s. 25).

Duyarlığı bir kadın duyarlığıdır ayrıca. Ama salt kadınlıktır üstünde durduğu. Kadın gözüyle bakar, kadınlığıyla yargılar dışındakileri. Yalnızlığı, tutsaklığı, kadınlığındandır biraz da. Daha ilk satırlarında kendini ötekilerden ayırdığını söylemiştim. Aynı paragrafta cins ayrımını da vurgular *Erkeklere, erkeklere, en çok onlara, bu kendilerini, sonra yine kendilerini sevenlere kızgınlığım. İki düğmeli, tek düğmeli, üç düğmeli çeketleriyle duyarsızlar ordusu yığın yığın geçiyorlar. Ceketsiz, kravatsızlarda biraz olsun umudum vardı, oysa tek dolaşmıyor onlar-güçsüzler. Raslamadım işte, birilerine raslamadım. Rasla-san-da, ras-la-ma-san-da, av-va gi-di-yoruz.»* (Tutkulu Perçem). Bu kadar da değil *«Kara diken sakalları babamın. Öpücüklerinde ilk tiksintiyi ayırdettiğim sakalları, bir hayvan soluğunu ilk getiren bana, bir erkek soluğuna ilk tiksinti, nedensiz.»* (Düşmanlığı Olan Bu Sevinçte). Karşı cinse duyulan bu kızgınlık, bu tiksinti de varoluşsal bir temele dayanıyor: Kendini salt kadın olarak algılamaya... Edilgenliği iyice besliyor bu duygu, yalnızlığını büyütüyor.

Tutkulu Perçem umut verici bir başlangıç sayılamaz. Andığımız dönemin bir bileşkesidir bütün özellikleriyle. Estetik, ortak estetiktir; dil, ortak dil, Sevgi Nutku'ya özgü bir farklılık taşımaz. Gerçeküstü imgeler, umutsuz, karamsar bir anlatım; gerçeklikten soyutlanmış, bireyselliğinin değil, *«ken-*

di» oluşunun bilincine ulaşmaya çalışma ve kendine kapanma...

Ama yine bir başlangıç olarak üstünde durulması gereken bir kitap *Tutkulu Perçem.* Bugün Sevgi Soysal'ın nerede olduğunu, geldiği yerin önemini belirginleştirmesi açısından.. Nitekim sondan başa bakıldığında, Soysal'ın yazarlık çizgisinin hızla yükselen bir çizgi olduğu görülüyor. Kesiklikleri, duraklamaları, düzlükleri olan, ama yükselmesini sürdüren bir çizgi. *Tante Rosa*'da bu çizginin «*kendi*»nden kurtularak bireyselliği, araştırdığını görürüz. Ama genel anlamda bir bireysellik değildir araştırılan, bir kadının bireyselliğidir. Bu araştırma *Yürümek*'te bir başka planda sürdürülür.

Aralık 1968'de yayımlanan *Tante Rosa* Sevgi Sabuncu imzasını taşır. Dergilerde yayımlanış tarihlerini bir yana bırakırsak ikinci kitap altı yıllık bir aradan sonra gelmiştir. İlk soyadlarını inatla sürdüren kadın yazarların tersine onca karşı çıktığı erkekler dünyasının kurallarına boyun eğer Sevgi, Özdemir *Nutku'dan ayrılmış, Başar Sabuncu'yla* evlenmiştir. Nüfus kâğıdına uyar.

On dört öykü vardır *Tante Rosa*'da. Çocukluğundan ölümüne Tante Rosa'nın hayatından kesitler verir. Sevgi Sabuncu *Tutkulu Perçem*'in kadını, yerini bir «*tarih*» olan Tante Rosa'ya bırakmıştır. Kendine özgü bir tarihi kastediyorum, şüphesiz. Coşkulu, yaşamayı bir oyun gibi gören, kendini olayların akışına bırakmış bir kadındır bu. İlk düş kırıklığına çocukluğunda at cambazı olmak istedi-

ği an uğrar. Rahibeler okulunda «*arzularına gem vuramayan günahkâr bir kız*» olduğu, «*içini öldüremediği*» için cezalandırılan, özlemlerini gizleyemediği için «*anasının yanına*» gönderilen Rosa, bir sabah «*kendi hayvanının da uyandığını*» anlayınca Hans kılığına giren bu hayvanın kollarına atılır. Sonra da «*namusu kirlenmiş bir aile kızı olmamak, zavallı bir piç kurusu doğurmamak için Hans'la*» evlenir. Ama çok geçmeden namusu kirlenmiş bir kadın olmanın ve piç kurusu doğurmanın ne olduğunu «*kocasıyla istemeden yatmağa başladığı zaman*» anlayacak ve bir gün çocuklarını, kocasını, kaz kızartmalı hayatlarını, kiliseyi bırakarak çekip gidecek, tekdüze bir hayatı teptiği için köyün kilisesince aforoz edilecektir.

Şu alıntı gerekli şimdi : «*Şimdi beklenen bir intihardır, bir uçurumdur, bir düşüştür. Şimdi beklenen bir kocakarının günah dolu bir hayatın sonunda sefilce can vermesidir. Yoksa şimdi beklenen günah çıkaramadan geberen bir günahkârın şen hayatı mıdır? Şimdi beklenen bir başarı, bir mutluluk mudur?*

Hiçbir şey midir yoksa, hiçbir şey midir? Gemi düdükleri, fabrika düdükleri, birbirlerinin ayağına basıp ne günaydın, ne merhaba demeyen insan kalabalığına karışmak hiçbir şey midir? Nedir? Bir pazar günü barışsever bir Katolik köyünde, Tante Rosa aforoz edilmişse bu nedir, beklenen son nedir?» (s. 23).

Beklenen son, öncekinden farklı değildir. Hayatın akışına bırakır kendini Tante Rosa.

Yeni bir koca, yeni bir uğraş. Ama bir şey değişmemiştir; «*Allah Allah şimdi yine birlikte yaşamak. Allah Allah yine birlikte yaşamak zorunda olmak. Bir yeni papuç altı gibiydi Tante Rosa, yaşantısına basmamıştı. Allah Allah olmayan bir geçmişi kabul etmek. Bunca kötü alışkanlıklarıyla. Her kötü yeni olmalı, ama kötüye alışmamalı. Aynı suluboya kır çiçekleri nasıl tekrar tekrar yapılır? Allah Allah nasıl yaşanır tekrardan.*» (s. 33). Yaşanır, çünkü her başlangıçta kurtuluş arayan bir aptaldır Tante Rosa: «*Tante Rosa aşkı beceremediğini biliyordu. Bu alınyazısı değil yeteneksizlik, salaklık, bu salaklığa da ancak gülünür. Her yeni aşka, yeni bir aptallıkla başlarsan sonunda orospudan beter olursun. (...) Yine iş aramak! Daha sade anlatımla, Tante Rosa; iş aramak demektir. Âşık ve koca aramak demektir. Âşık ve koca, âşık ve koca,*» (s. 54 - 55).

Ama Rosa'nın yaşamakta «ısrar» etmesi etkenlik demek değildir. Düzene başkaldırmak hiç değil. Yaşlı Rosa ölmek üzereyken yeni Rosa'nın sorularına karşılık bulamaz bir türlü. Yeni Rosa acımasız yüklenir: «*Öncesiz ve sonrasız, bağlantısız ve belgesiz tükenivermek bir ağacın, bir evin, bir pabucun hakkıdır. Bir insanın, bir insanın ama, bir Rosa'nın niçin eskidiğini bilmem gerek, yeni Rosa'yı bunun üzerine kurmam gerek.*» (s. 85). Tante Rosa karşılık veremeden ölüm bastırır. Ama şu umarsız soru yazar Sevgi Sabuncu'dan gelecektir : «*Sen bir otomobil misin, bir çamaşır makinası mısın, bir elektrik süpürgesi misin*

ki senden bir önceki modelin bozukluklarından sıyrılmış olarak piyasaya sürülmek istiyorsun?»

Tante Rosa bütünüyle «*kadınlık sorunu*» çevresinde dönen bir öykü kitabıdır. İnsan kelimesini atıp yerine «kadın» kelimesini koyarsak Mehmet H. Doğan'ın şu yargısı doğrudur; «Tante Rosa'daki hikâyelerde, yaşamın sonradan sinsice konmuş bütün kurallarına, sınırlandırmalarına başkaldıran, içinden gelen dürtülere daha çok inanan bir insanı anlatır Sevgi Soysal.» *(Milliyet Sanat Dergisi,* Aralık 1976, s. 208).

Tante Rosa'nın belli bir sona yürüyen yazgısı, çocukluğundan başlayarak özüne aykırı bir biçimde koşullandırılmasından, yasaklarla çevrilmesinden başlamıştır. Düzenin bir parçasıdır, elinden ancak düzene uymak gelen bir parçası. Böylece soruna salt Tante Rosa olarak bakıldığı, Tante Rosa'nın bireyselliği içinde çözüm arandığı sürece soyut bir eleştiriden öteye geçilemeyeceği açıktı. Nitekim *Tante Rosa*'daki öykülerde karşılaştığımız ironi yüklü anlatım da böyle eleştirel bir tutumun sonucudur. Gerçekliğin toplumsal boyutunun farkına varılmış, ama kadın Sevgi Sabuncu, kadınlığını aşamadığı için sorunu toplumsallaştıramamıştır.

Şimdi bir başka alıntıyla konuyu açmak istiyorum. Sonra bu alıntıya bir gözlemi ekleyerek *Yürümek*'e yanaşmak.

Murat Belge, *Cumhuriyet* gazetesindeki yazısında Sevgi Soysal'ın yazarlığını açıklamada önemli bir anahtar sayabileceğimiz şu

düşünceleri öne sürüyordu: «...Sevgi Soysal'ın kişiliği ile edebiyatını birleştiren daha genel hayat çizgisi üstünde durmak istiyorum. Kesintili bir gelişmesi vardı. Ben, 12 Mart döneminin sonunda tanıştım Sevgi'yle. Ama daha önce yazdıklarını biliyorum. Daha önceki davranışlarını, inançlarını da anlatırdı, her şeyde olduğu gibi, kendini de araştırarak, bilinçle çözmeye ve aşmaya çalışarak. Benzersiz kişiliğinin bazı temel öğelerini muhafaza etmişti, ama hayat çizgisi, buna paralel olarak da düşünceleri, sanat çizgisi, radikal değişimler geçirmişti. İşte bu benzersiz kişilik bir anlamda da tipik bir seyri yansıtır.» (27.11.1976).

Sevgi Soysal'ı yakından tanıyanlar bu saptamadaki gerçek payını daha iyi değerlendirebilirler. Ayrıca öykü ve romanlarının otobiyografik özellikler taşıdığını da biliyoruz. Şüphesiz, bu otobiyografik özelliklerin dışlaştırılarak bir roman yapısı içinde değişime uğratılıp nesnelleştirilmesi üstünde önemle durulması gereken ayrı bir başarı. Öte yandan yazılı bir sanat ürününü açıklarken biyografik özelliklerden yararlanmak da kaçınılmaz.

Sevgi Soysal'ın biyografisiyle eserleri arasındaki ilintiyi birkaç cümleyle sıralayalım. Şüphesiz en belirgin olanlarını.

Tante Rosa, şaşırtıcılık peşinde koşan bir yazar hayal gücünün ürünü değildir. Soysal'ın, annesinin Alman olduğunu, levanten bir çevrede büyüdüğünü biliyoruz. *Yürümek*'in Elâ'sı iki kez evlenir. İkinci evlilikte de aranan bulunamamıştır. Romanın yayımlandığı yıl, Sevgi'nin kendi hayatındaki kopuklukla eş za-

manlıdır. *Şafak* 12 Mart sonrasının, Adana sürgünlüğünün ürünüdür. *Barış Adlı Çocuk*'daki kimi öyküler belirgin biçimde biyografik ayrıntılarla yüklüdür. Şunu söylemek istiyorum: Sevgi Soysal'ın hayat çizgisiyle yazarlık çizgisi birbirine paralel olarak yürür. Biri ötekinden ayrılamaz ya da soyutlanamaz. Hayatı ne oranda, ne yönde, nasıl değişmişse sanatı da aynı çizgide gelişimini sürdürmüştür. Bu yargı Sevgi Soysal'ın otobiyografiye kapandığını göstermez, tersine, önce de söylediğim gibi, otobiyografik öğelerin öykü ya da roman gerçeğine dönüştürülmesi gibi bir ustalığı getirir.

Yürümek, Sevgi Soysal'ın ilk romanı. Elimde 1974'de yapılan ikinci basımı var. 1970'de Sevgi Sabuncu imzasıyla yayımladığı bu romanı TRT Sanat Ödülleri Yarışması'nda başarı ödülü kazanmıştı. 1971'de «müstehcenlik» suçlamasıyla toplatıldı. Daha sonra da yazarı başka, «sudan bir nedenle» tutuklandı. 12 Mart döneminin o karanlık günlerinde Mümtaz Soysal'la (üstelik de Mümtaz Soysal Mamak'da tutukluyken) evlenmişti çünkü. Kitap 1974'de Af Yasası çıkarıldıktan sonra serbest bırakıldı.

Yürümek'te biri erkek, biri kadın olan iki kişiyi, Elâ ile Memet'i odak alır Sevgi Soysal. Ama roman, temelde Elâ'nın üstüne kurulmuştur. Ve yine «kadınlık sorunu» çevresinde döner. Yalnız yazarın konuyu ele alış biçimiyle soruna bakış açısı değişmiştir.

Tante Rosa'daki öyküler salt bir kişinin odak alınması açısından değil, özün geliştiğ-

rilmesi açısından da bir bütün oluşturuyorlardı. Başlangıcı ve sonu belli on dört ayrı olay sözkonusuydu yalnızca. Yani yapısal olarak öyküydüler. *Tante Rosa*'nın *tarihi* bu olayların bileşkesiydi. Başka bir söyleyişle Tante Rosa'nın «*Hayat hikâyesi*». İşte *Yürümek*'te bu tarihin araştırılmasına girişilmiştir.

Bu açıdan *Yürümek, Tante Rosa*'nın başka bir planda devamıdır. Bir başka açıdan da yeni bir Sevgi'nin, Sevgi Soysal'ın gelişini muştular. *Yürümek*'in Elâsı, artık ne *Tutkulu Perçem*'in yalnız, umutsuz, karamsar adı bilinmeyen kadını, ne *Tante Rosa*'nın şaşkın ördeğidir. Düşünen, değişmeye, kendini değiştirmeye çalışan, doğruyu arayan bir *kadın*'dır. Sürekli sorularla hayatına bir yön vermek isteyen, kendi kendisiyle hesaplaşan bir kadın... Bu nedenle romanın sonunda, Elâ'nın, «*Yürümek, dönüp bakmamak arkaya. Arkanda ne var? Yanyana asılı duran resimlerin korkutucu düşlerle yüklü cansıkıcı renklerinden başka?*» derken kaçmayı önerdiğini sanmıyorum. Yeni bir hayatın eşiğinde olduğunu, bir değişimin başlangıcını belirtmek istiyordu bana kalırsa.

Elâ da, Memet de sınıfsal konumları bakımından küçük burjuva kökenlidirler. Romanın büyük bir bölümü iki ayrı çizgide gelişir. Elâ ve Memet çizgisi diyelim buna. Soysal, bu iki kişisinin kişiliklerinin oluşumunu, birinden ötekine geçerken araya doğa betimlemeleri yerleştirerek sergiler. (Doğa betimlemelerine ilerde döneceğim.) Zamansal bir sı-

ranın gözetildiği görülür bu öykülemede. Çocukluklarından alır yani. Yalnız bir noktanın vurgulanması gerekli: Tek yanıyla verilir bu oluşum. Soysal, kişilerinin tarihine cinselliklerini belirleyen ayrıntılarla yaklaşır. Memet erkekliğinin, Elâ da kadınlığının gelişimiyle çizilirler. Romanın ana çizgisi, *cinsellik*, kadın - erkek farklılığı olur böylece.

Bu iki çizginin kesiştiği yer, Elâ'nın Memet'e rastladığı noktadır. Rastlama olayının hemen ardından ikisini yatakta görürüz, sonraki bölümde de evlenmiş olarak buluruz. Ama bu noktada birleşen bu iki kişi, aynı sınıfsal kökenden de gelseler bireysel gerçeklikleri çok başka olan iki ayrı insandır. Üstelik gerçeklikleri öylesine iyi verilmiştir ki, gelecekteki çatışmayı sezeriz. Sonu ayrılık olan bir birleşmedir bu.

İkisinin oluşumunu da çevreleri, en yakın ilişkide bulundukları kişilerle ilişkileri belirlemiştir. Biyolojik ayrıntılara, buradan fiziksel başkalıklarına girilmez pek. Konu ahlaki bir sorun olarak alınır, yerleşik, toplumda geçerli değerlerin ahlak sisteminin sonucu olarak ortaya konulur. İkisinin kişiliğinde de toplumun *erkeklik* ve *kadınlık* anlayışının bütün olumsuz belirtilerini görürüz. Memet'in baskı altına alınmış cinselliği «seks düşkünlüğü»ne, Elâ'nınki ise sevişmede mutluluğu aramaya dönüşecektir. Memet her cinsel birleşmede *erkekliğini* kanıtlarken, Elâ biraz daha ondan kopacak, bu çemberi kırmak isteyecektir. İşte «her an aşka hazır, her an âşık» Memet'e Elâ'nın söyledikleri : «*Profesyonel Ro-*

meo gibi durmadan sevişmek istiyorsun! Durmadan sevişmek, daha doğrusu aynı yerde durarak sevişmek, sevişmeyi yalnızca öpüşmek, dokunmak saymak yanlış bir şey. Bıktırıcı, usandırıcı, yorucu. Sevişmek yoran, bıktıran değil, bir şeyleri değiştiren, oluşturan, geliştiren bir şey olmalı. Bir alışveriş, öyle bir alışveriş ki sevinin başlamasıyla bitimi arasında hiç umulmadık, hiç beklenmedik, sevme dışında asla becerilemeyecek değişimler oluşsun...» (s. 147).

Gerçekleşecek midir bu? Belki... Ama romanda bunu gösteren bir olay, yeni bir raslantı yok. Ne de yeni bir başlangıcın ipuçları var. Ama roman değişim ve gelişim üzerine oturtulmuş. Aleko'nun öpücükleriyle gebe kaldığını sanan Elâ'nın Hakkı'yla evliyken Bülent' le yatışını «kocasını aldatma» olarak görmeyeceği noktaya gelişini, *kız - çocuk - genç kız - kadın* sürecini, bu sürecin çeşitli durakların-daki Elâ'nın durumunu başka hangi kavramlarla niteleyebiliriz. Özellikle sürekli bir oluşumun, değişim ve gelişimin vurgulandığı doğa betimlemeleriyle desteklenir bu.

Sözkonusu bölümlerde canlı, devingen, «*manzara*» anlayışından uzak doğa betimlemeleriyle karşılaşırız. Yazarın, hayvanları, bitkileri, kısaca canlılarıyla bir bütün olarak kavradığı doğaya bakışını açıklayabilmek için şu satırları aktarmak yeterli : «*Akbaba (...) çölde, o hiçbir şeyin olmadığı, hiçbir canlının yaşamadığı sanılan çölde bekledi ölümü. Hiçbir şey sınırsız değil, çölün boşluğu kuraklığı, cansızlığı sınırsız değil. Cansızlık canlılığa,*

canlılık ölüme dönüştü. Akbaba çölde gizli oluşumları çok iyi bilerek bekliyordu. (...) Çöl dural sanılan boşluğunu bir ölüme dönüştürünce miskin kanatları açıldılar.» (s. 145)

Böylece doğa betimlemeleri simgesel bir işlev de yüklenir. Daha çok *determinizm* açısından. Her şey şaşmaz bir sıra izler. Yaprağın yeşili yerini sarıya bırakır, sarı kahverengiye. Kuru yaprak, düşer. Ezilir, ufalanır sonra, bir yokluğa dönüşür : «*Oluşum, renklerin oyunu bitmiş miydi? Artakalan kuru dal biliyordu yeşili yitirmediğini, renklerin oyununu yeniden ve yeniden oynayacağını, renkten renge dönüşen kurguyu kurup boşaltacağını bıkmadan.*» (s. 170)

Ama Elâ'nın çemberi kapanmaz. Daha sonra *Şafak*'ta göreceğimiz gibi yeni bir dönemecin başında bırakır yazar onu. Belki bir dönemeç de değildir bu. Yine de sezeriz paltosunu vestiyerden alan Elâ'nın yeni bir hayata yürüyeceğini.

Öte yandan *Yürümek*'te de bireysellik aşılabilmiş değildir henüz. Elâ'nın ve Memet'in gerçekliği toplumsal gerçeklikten soyutlanmaz gerçi. Ama sorun *erkeklik* ve *kadınlık* biçiminde konulduğundan, üstelik de tek yönüyle kavranmaya çalışıldığından değişmez bir insanlık yazgısı görünümüne bürünür. Yürekli, içtenlikli, açıksözlü bir kendiyle hesaplaşmadır Elâ'nınki. Aynı zamanda yetersiz, bütünsellikten uzak. Tekboyutlu bir gerçekliktir çünkü yansıtılan. Toplumsal eleştiriye girildiğinde bile, bırakalım cinsellik boyutunu, salt Elâ'nın gözüyle bakılır dış'a. Onun başka-

lığı vurgulanır. Sözgelimi, çalıştığı yer, yaptığı iş, İsmet Hanım, Ayhan Hanım, Rıdvan Bey ve odacılarla birlikte verilir. Ama her gün aynı işin yapılması, aynı kâğıtların gelip gitmesi, bu tekdüzelik yalnız Elâ için bıktırıcıdır, katlanılmazdır. Rıdvan Bey tadını çıkarır bu tekdüzeliğin. İsmet'le Ayhan Hanımlar da öyle. Gerçeğe ters düşen bir durum değildir bu. Ama Elâ'nın başkalığının belirtilmesi için kullanılması yanlış. Üstelik «*ötekiler*», Elâ'nın bir durumunda ilişki olarak belirir, sonra yiterler. *Tek çizgili* kişidirler. Aslında Memet de, Elâ da tek çizgilidir. Bu çizgi biraz kalın çekilmiştir o kadar.

Tutkulu Perçem'in kişisinin kendini öteki insanlardan ayırdığını söylemiş, bunun, birey olarak başkalığını duyumsamak olmayıp, yalnızca bir duyguyu betimlemek olduğunu belirtmiştim. Elâ da ayırır kendini öteki insanlardan : «*Onları öyle küçümsemeye hakkım var mı? Mutfağa gitti. Yanan yanaklarını soğuk su şişesine dayadı. Gitseler. Onlara kızmaya hakkım yok. Onlara kendimi beğendirmek istemeye. Onları beğenmeyen ben niçin anlaşılmak istiyorum?*» İşte değişim de bu noktadadır. Elâ duyumsar başkalığını : «*Neden hep Onlar ve Ben ayrımı yapıyorum? Bizi ayıran değişik cümlelerle değişik davranışlardan başka ne?*» Üstelik bilinçli bir duyumsamadır bu. Sınıfsal konumunu da belirler : «*Oysa bizim kapıcının karısı için nasıl farklı, anlaşılmazım kim bilir? Niçin bunun üstüne düşünmüyor, buna üzülmüyorum? Kapıcının karı-*

sını önemsemeyip, Tekin'leri ve benzerlerini önemsediğimin delili değil mi bu?» (s. 151)

Ama bu kadarla kalır. Bireysel olandan toplumsal olana geçebilmesi için bakış açısındaki değişim sürecinin, hayat çizgisindeki değişimlerle yeni aşamalardan geçmesi gerekecektir.

BİREYSELLİKTEN TOPLUMSALLIĞA

Yenişehir'de Bir Öğle Vakti bu geçişin ürünüdür. Romanın yazılışı, sayfa sayfa oluştuğu ortam, ayrıntı olmaktan öte, ayrı bir anlam taşır. Yazarın tutukluluk günlerinin anılarını kapsayan *Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu*'ndaki şu satırları okuyalım : «Kendimi bir bilgi sayar gibi programladım. Sabahları 5,30' da kalkıyorum. Yarım saat jimnastik. Sonra, heladaki musluğa taktığım lastik boruyla soğuk duş. Giyinip kahvaltıdan önce biraz okuyorum. Herkesin uyuduğu bu sabah saatlerini seviyorum. Sabahları kendi kendime uyguladığım özel *faşizm* özgürlük duygusu veriyor bana. Gün boyunca bir yığın ufak kural koyuyorum kendime. Her gün sekiz sayfa yazmak gibi. *Yenişehir'de Bir Öğle Vakti* romanını, işte böyle, her gün sekiz sayfa kuralıyla yazdım. Her gün sekiz sayfa, ne eksik ne fazla. Öyle ki sekiz sayfa yazıp yazmamak konusu, o günlerde romanın kendisinden çok daha önemliydi.» (s. 219)

Roman 1973'de yayımlanır. 1974'de de Orhan Kemal Roman Armağanı'nı kazanır bu

kitabıyla Sevgi Soysal. Anlamlı, yerini bulmuş bir değerlendirmedir bu.

Artık ne kişisel bir tedirginliğin öyküsü, ne salt bireyselliğin araştırılması, ne tekboyutlu kişiler, ne de kurtuluşun bireyin mutluluğunda aranması... Bütünü kavramaya çalışan, sorunu birey toplum diyalektiği içinde ele alıp çözmeye çalışan bir bakış açısıdır söz konusu olan. Roman kişilerinin kadrosu da genişlemiştir. Tezgâhtar Ahmet, emekli öğretmen Hatice Uzgören, dışarıda öğrenim görmüş mirasyedi Necip Bey, işçi kızı banka memuru Mehtap, işadamı Güngör, Prof. Salih Bey ve karısı Mevhibe Hanım, boyacı Necmi... Çeşitli sınıflardan olan bütün bu insanlar toplumsal gerçeklikleriyle, aynı zamanda bireysellikleri içinde verilirler.

Romanın adı, yer ve zamanın belirlenişi açısından getirilmek istenen özü açıklar bir bakıma. Yenişehir her sınıftan insanın kaynaştığı bütün yolların gelip birleştiği bir merkezdir. Türkiye'nin kalbi Ankara'ysa, Ankara'nın kalbi de Yenişehir'dir. Öğle paydoslarında Kızılay'da karın doyurulur. Kızılay kaldırımlarında tur atılır. Tam bir pazardır Kızılay. Yenişehir'in tarihi Cumhuriyet'in tarihidir. Adındaki «*yeni*» sıfatı da buradan gelir. Sevgi Soysal mağazaların kapandığı bir öğle saatini alır zaman olarak. Klasik, alışılmış bir olay yoktur romanda. «*Sanki büyük bir gültüyle devrilecekmişçesine sallandı kavak*» cümlesiyle girilir romana. Romanın olayı budur: Kavağın devrilmesi. Kişilerle ilgisi yoktur bu olayın. Yani kişiler belli, ana bir olay

içindeki durumlarıyla ele alınmazlar. Aralarında doğrudan ya da dolaylı, iş, sevgi, dostluk, düşünce birliği gibi ilişkiler olan kişilerin romanda yer almaları o öğle vakti Yenişehir'de *bulunmalarından* dolayıdır. Tezgâhtar Ahmet'in amacı öğle tatilinden yararlanıp Büyük Mağazanın deposunda sevgilisi Şükran'la sevişmektir. Şükran'ın derdi ise kendini ağırdan satarak, son noktaya kadar gelmeden Ahmet'in kendisini almasını sağlamak. Hatice Hanım her şeyin en iyisini, en ucuza, bir an önce almak için oradadır. Necip Bey, ortağının istediği, babadan kalma mirasın son nakitini bankadan çekmeye gelmiştir. Mehtap, Necip Beyin hesabının bulunduğu bankada çalışmaktadır. Avrupa'dan «çeyiz permisiyle» getirdiği mobilyaları satarak büyük kârlar sağlayan Güngör, Prof. Salih Beyin permisini devralmıştır. Salih Bey karısının zoruyla banyolarına lavabo falan almak için Ulus'a gidecektir. Kavak tam onların apartmanının önündedir. Karısı Mevhibe Hanım tek parti döneminin bakanlarından birinin kızıdır. Oğulları, Doğan Paris'te öğrenimini tamamlayamamış, yurda dönmüştür. Kızları Olcay kolejlidir. Doğan'ın arkadaşı Ali bir işçinin oğludur ve hukuk öğrencisidir. Olcay'la aralarında duygusal bir ilişki de vardır. Boyacı Necmi boya sandığıyla her zaman oradadır. Mevlût, Prof. Salih Beylerin apartmanının kapıcısıdır, vb., vb...

Görüldüğü gibi oldukça geniş bir kesit sunar Sevgi Soysal. Anlattığı her insanla başka bir sorun koyar ortaya. Her kişinin ayrı bir sorunu vardır. Kişileri açısından özel,

bireysel bir sorun. Ama bu sorun temelde toplumsaldır. Kişilere yansıyış biçimi değişiktir yalnızca. Şükran Ahmet'le evlenebilecek midir? Nüfus kâğıdı olmadığı için başı dertten kurtulmayan Aysel sahte hüviyeti elde ettikten sonra kurtulmuş mudur? Sorular çoğaltılabilir. Bunların cevabını vermiyor Sevgi Soysal. Giderek, o öğle vaktinden sonra kişilerin ne yapacağını, ne yapabileceklerini bile kesinlikle bilmiyoruz. Seziyoruz yalnızca. Ama bir başka sorunun, temeldeki sorunun karşılığını getiriyor: Çözüm toplumsaldır. Daha da açığı sınıfsal. Küçük burjuva kökenli Olcay'ı suçlarken sorunlara bakış açısının ne olması gerektiğini açıklar Ali : «*Senin sınıfından olanların, hep kelekçe bir saflığı vardır. Sorunlara sınıf açısından değil, gözü yaşlı bir yufka yüreklilikle bakar; halkı tanımazsınız.*» (s. 129) Partide çalışır Ali. Küçük burjuva devrimciliğine karşıdır. «*Bütün bu haksızlıkların sürüp gitmesinde çıkarı olanları bulmak zor.*» değildir. «*Ama onlarla tek tek uğraşmak pek bir şey değiştirmez.*» (s. 271) Sorun «zenginlik - fakirlik» sorunu da değildir. «*Hakkını araman için, önce hakkını kimin, nasıl yediğini bilmen gerek.*» (s. 272) Bu ise işçi sınıfının bilinçlenmesiyle, örgütlenmesiyle mümkün. Şöyle dile getirir bunu Ali : «*Ezildikleri için hırçınlar, ama niçin ezildiklerini bilmediklerinden birbirlerine vuruyorlar öfkelerini. Bilseler... İşte o zaman haklarının peşine düşerler.*» (s. 272)

Bireysel çözümlerin temeldeki sorunu ortadan kaldırmayacağını, Sevgi Soysal'ın bakış

açısındaki değişikliğin bütünü kavramaya yöneldiğini gösteren sayısız kanıt çıkarılabilir romandan. Ama kendi üzerine düşünen Olcay'ın Elâ'dan ne kadar farklı olduğunu, sorunu «*kadınlık*»tan çıkarıp çözümü nasıl başka yerde aradığını yeterince açıklıyor şu satırlar : «*Kolejdeki öğrenciliğinde, öyle her kitaba saldırdığı zamanlar, Freud okumuş, cinsiyet konusuna gereğinden fazla önem vermişti bir süre. Cinsiyetin önemini büyütüyor, bu alandaki özgürlüğün kişilik sorunlarını çözeceğini sanıyordu. Çevresinde, özellikle ailesinde tanık olduğu bu alandaki dar görüşlülük ve iki yüzlülük; kendisini sıkan şeylerin cinsiyet sorunuyla bağlantılı olduğu düşüncesini vermişti ona. Çevresine ilk başkaldırışı bu alandaki tabuları yıkmak oldu bu yüzden. Sonuç olarak pek düşünmeden ve seçmeden bazı erken ilişkiler kurdu. Bu ilişkiler ona hiçbir şey vermemişler, ondaki sıkıntıyı arttırdıkları gibi bir de suçluluk ve başarısızlık duygusu duymasına yolaçmışlardı. Sevgi konusunda yanlış bazı genellemeler, karamsarlık ve boşluk duygusuyla kapamıştı bu dönemi.*

Ali'yi tanıdıktan, bir yığın konu üstünde, yeniden ve daha sağlıklı bir biçimde düşünmeğe başladıktan sonra, cinsel tabulara bireysel bir savaş açmanın, temeldeki tatsızlığı değiştirmeyeceğini kavramıştı. Böyle bir davranış, sadece ve sadece bu düzenin kendisini daha çabuk yozlaştırıp tüketmesine yardımcı olacaktı.» (s. 198) Sonra yine Ali'nin sözleri : «*Bir gün bir inşaatın yanından geçerlerken, işçilerden birini göstermiş, 'Şimdi buna kadın*

erkek eşitliğinden sözetmenin anlamı var mı bacı?' demişti. 'Ya da bunun karısına?' Bir ev dar geldi miydi önce duvar yıkılır. Yeni ev yapılsın bakalım bir, bacasını sonra düşünürüz.» (s. 197)

Üstelik uzun bir alıntıya daha gerek var burada. Sevgi Soysal'ın nasıl hazır reçetelerden kaçındığını, doğruyu nasıl yüreklilikle araştırdığını ve doğrunun gerçeklikten, hayattan çıkarılması gerektiğine inandığını göstermesi açısından : «*Diyelim şurada bir kapı var. Dolu bir odanın tek kapısı olan bir kapı. Oda dolu; içerdekilerin çıkması gerekiyor. Odada olanlar önce yüklenirler kapıya. Sonra kapının kilitli olduğunu anlarlar. Kapıyı zorlarlar. Kapıyı açmanın yollarını düşünürler sonra, kapının ancak anahtarla açılacağını anladıktan sonra, anahtarı ararlar. Anahtarı bulurlarsa açarlar kapıyı. Bulamazlarsa yüklenmekte devam ederler, sorun kapının açılmasıdır çünkü, anahtar değil. Şimdi ben, anahtarı, odadan, kapıdan, çıkması gereken insanlardan soyutlayarak, anahtarı bendedir, diye ortaya çıkmağa karşıyım. Çünkü burada sorulacak soru, hangi kapının hangi anahtarıdır. O sorunun mutlaka cevaplanması gerekiyor. İnsanların çıkması için, anlatabiliyor muyum, önemli olan, anahtarı önemli kılan onların kapalılığı, anlıyor musun?*» (s. 149)

Bir de «*kavağın devrilmesi*» olayı var. Bu bir simge mi? Hem evet, hem hayır. Evet, çünkü kavağın Yenişehir kurulurken orada olmasından, apartmanlar yükseldikçe araya sıkışıp «köküne yer olmadığından» kuruyuşu-

na, kapıcı Mevlût'un üstüne yıkılışına kadar bir yığın yorum yapılabilir. Çürümenin doğurduğu bir değişim başlangıcı olarak alınabilir bu olay. Mevlût'den dolayı «lumpenlik» ten yola çıkarak devrimci sınıfın işçi sınıfı olduğuna gelinebilir. Ama öte yandan simgesel bir değeri olmadığı, bir «*ana motif*» olarak kullanıldığı da söylenebilir. Uzağa gitmeye gerek yok. Simge olabileceğini sezdirdiği gibi, olamayacağını da yine romancının kendisi söylüyor. İşte, kavağın Doğanlarla ilgisi olmadığını, «eski önemsiz bir kavak» olduğunu öğrenen Ali'nin niçin gülümsediğini soran Doğan'a cevabı : «*Hiç... bir an... Saçma bir düşünce... Sizin evle, yani anlıyorsun, bütün o şeylerle birleştirmiş, bütünleştirmiştim kavağı. Ama eski bir kavakmış sadece, düşmesi bir şey değiştirmez.*» (s. 231) Üstelik Ali «saçma benzetmeler» yaptığını, bu özelliği küçük burjuva kökenli Doğanlardan kaptığını da ekleyecektir.

Burada *Şafak*'a geçmemiz gerekiyor. Yalnız şunu hemen belirtmeliyim: Murat Belge'nin *Birikim*'de yayımlanan eleştirisi *(Şafak* Üstüne s. 17), *Şafak* konusunda yazılanların en kapsamlısıydı. Her kelimesine katıldığım bu yazısında Belge romanın yapısını incelerken, «Sevgi Soysal'ın olayların nesnelliği ve insanların öznelliği arasmda kurduğu diyalektik ilişkinin, Marksist bir estetiğin ürünü olduğunu, bu özelliğiyle, devrimci Türkiye romanı için çok yeni ve çok önemli olduğunu» ileri sürüyordu. Başından beri göstermeye çalıştığını gibi, Sevgi Soysal'ın yazarlık çizgi-

sinde «bakış açısının değişmesi» dediğimiz sorun budur. *Tutkulu Perçem*'in kadınının, *Tante Rosa*'nın, Elâ'nın, Oya'nın temel sorunları değişmemiştir aslında; daha doğrusu bu sorunların «mahiyetleri» değişmemiştir. Ama Sevgi Soysal'ın bunları ele alış biçimi değişmiştir. Bu, özün de temelden değişmiş olması demektir. *Şafak*'ta, «kişiler, olaya karşı gösterdikleri tavırla görece öznel ya da görece nesnel oluyorlar. Ortada hiçbir teleolojik zorunluluk yok; olayın gösterdiği ipuçları var şüphesiz, doğruya işaret eden. Ama bunları görmek, değerlendirmek, kişilerin elinde (...) Sevgi Soysal'ın kişileri, hayatla çarpışmalarında karşılarına çıkan alternatifleri seçmekte, herhangi bir soyut özgürlüğe de sahip değiller. Hepsinin son derece somut birer tarihi var. Seçmelerinde, bu tarih de belirleyici rolünü yerine getiriyor.» (Murat Belge) Üstelik *Yürümek*'te olduğu gibi tekboyutlu bir tarih de değildir bu.

Şafak'ın konusu kısaca şu: Adana'da sürgünde bulunan Oya, bir rastlantı sonucu tanıştığı Avukat Hüseyin tarafından Ali'nin evine akşam yemeğine götürülür. Tekstil fabrikasında işçi olan Ali Maraşlıdır, Hüseyin'in ve tutuklu bulunduğu Selimiye'den salıverilince Adana'ya gelen öğretmen Mustafa'nın dayısıdır. Yemek de Mustafa onurunadır. Yemekte, kardeş çocukları Hüseyin'le Mustafa dışında Ali'nin bacanağı Zekeriya ve komşusu Ekrem de vardır. Yetim kalan Zekeriya «milliyetçi»lerce kollanmış, onların yardımlarıyla yetişmiştir. Ekrem ise bir süre Alman-

ya'da çalışmış, işi ticarete dökmüştür. Bir ihbar sonucu ev basılır, evdeki erkekler ve Oya emniyete götürülür. Sorgu sabaha kadar sürer. İhbarın asılsızlığı sabaha hepsinin bırakılmasına yol açar.

Roman üç bölümde gelişiyor: Baskın, sorgu ve şafak. Birinci bölümde, baskını belirten ilk hareketi çıkış noktası alan Sevgi Soysal, geçmişe dönüşlerle romanın kişilerini sergiliyor. Tıpkı bir fotoğrafçı gibi kapı tekmeyle açıldığı an düğmeye basıyor ve hareketi ilk aşamasında donduruyor. Sonra bu anın kişilerini, tek tek, daha önceki bir zamandan o an'a getirerek bir ilişkiler bütünü içine yerleştiriyor. Böylece olayı bilinçli olarak kesip o an'la kişileri arasında gidip gelerek parçaları birleştiriyor. Çünkü Soysal'ın amacı salt olayı değil, bir durumu anlatmaktır. Şüphesiz baskın bir olaydır, ama olayı yaşayan kişiler açısından düşünüldüğünde bir durumdur sözkonusu olan. Olay tektir. Oysa olayın içinde kaç kişi varsa o kadar da durum var demektir.

İkinci bölüm olan Sorgu'da ise olay daha geniş bir boyuta ulaşıyor, ekonomik ve toplumsal olanın belirlediği siyasal bir çerçeve içine oturtuluyor. İlişkiler çemberi genişliyor böylece; yeni bir durum yeni kişileri getiriyor. Gerçeklik de kişiler arasındaki ilişkiler yoluyla belirleniyor.

Roman iç ve dış biçiminde adlandırabileceğimiz iki çatışma üzerine kurulmuş. Birincisi insanın dış gerçekle çatışması, ikincisi de kendi kendisiyle. Dış gerçekle çatışma, düzene karşı çıkış olarak ortaya konuyor ve ro-

man kişilerinin iki karşıt uçta yer almasıyla belirginleşiyor. Roman kişileri arasındaki ilişkilere bu çatışma yön veriyor. İç çatışma ise kendini aşma olarak beliriyor ve romana bir kendini sorguya çekme biçiminde yansıyor. Bu iki çatışma romanda içiçe yürüyor, biri ötekinden soyutlanmıyor, karşılıklı etkileşim içinde bütünleşiyor. Başarıyı da bu sağlıyor zaten.

Konusu ve yapısı kabaca böyle özetlenebilen *Şafak*, temelde, 12 Mart olgusunu didikleyen, analiz etmeye çalışan, bu olguyu oluşturan öğeleri eleştirel bir süzgeçten geçiren, insana, toplumsal gerçeklik içinde, ama kendi gerçekliğini de gözden uzak tutmadan yanaşan bir bütünü kucaklıyor. Sözelimi, Birinci Şube Müdürü Zekâi Bey ve polis Abdullah, tutuklulara karşı insanca davranmasalar, güçlü görünmeye çalışsalar da kendi dünyaları içinde tutkuları, özlemleri, zayıflıkları olan insanlardır. En önemlisi de kukladır onlar, ipler başkalarının elindedir. Akdeniz Sanayi'nin patronu Turgut Sabuncu gibilerinin örneğin. Yazar, oynanan bir oyunun içyüzünü gösterir geçer. Zekâi Beyler, polis Abdullahlar oyunun aktörleridir yalnızca. Ama bu onları temize çıkarmaz. Görevlerinin ne olduğunu, kime karşı olmaları gerektiğini bilirler. «*Hayatı boyunca değişen rüzgârları, bu rüzgârların değiştirdikleri güçleri anı anına izlemiş olan Zekâi Bey, boyutları sık sık değişen bir futbol sahasında*» gol yemeden oyun çıkarmanın ustasıdır.

Öte yandan sürgün cezasının bitmesine birkaç gün kala patlak veren bu olay Oya'yı

korkutur. Tutukluluk, işkence, neyle suçlandığını bilmemek... Geçmişte, «*tutukevinde duyguları, gördükleri; unutulması çok zor anılar*» korkusunu büyütür. Ama hepsinin üstünde Oya'nın gerçekliğini vurgulayan bir başka ayrıntıyı kullanır yazar. Tek başına kapatıldığı, sabah neyle karşılaşacağını bilmediği hücrenin karanlığında, beli ağrıyan, hastalanacağını düşünen Oya ansızın paniğe kapılır. Kadınlığının doğal belirtisi olan bu durum, «*olabilecek tatsızlıkların hepsinden fazla*» ürkütür onu. Tepkisi insancadır «*Az sonra, Abdullah beni buradan çıkarıp aydınlık bir yere götürdüğünde rezil olacağım. Benden orospu diye sözeden Abdullah'ın karşısında. Durumumun utancıyla kendimi savunamıyacağım.*» Ama çok sürmez bu. «*Pis bakışlı bir Abdullah'ın karşısına kirli bir pantolonla çıkmak korkusu, bu düşüncenin verdiği utanç duygusu*» hafifler gittikçe. «*Kendisini bekleyen nice çirkinlik arasında niçin bunu düşündüğüne*» şaşar. (s. 92 - 95)

Örnekler çoğaltılabilir. Ama önemli olan benzeri ayrıntıların yaşarlık kazandırdığı örnekleri sıralamak değil. Altı çizilmesi gereken şu: Sevgi Soysal'ın kişileri tıpkı hayatın kendisi gibi değişken. İlişkileriyle var oluyorlar, gerçeklikleri bu ilişkilerin niteliğine ve gelişimine bağlı. Duyguları düşünceleri hem kendi gerçeklerinden bağımsız değil, hem de yaşadıkları olayların içinde biçimleniyor ve davranışlarına yansıyor.

Romanda gördüğümüz özeleştiri de bu oluşumun belirlediği değişkenliğin sonucu.

Eğer doğru, «algılar, kavramlar ve bilimsel teoriler ile nesnel gerçek arasındaki uygunluk» olarak tanımlanıyor, bu uygunluğun «tarih boyunca, insanın sürekli faaliyeti ve araştırması ile gittikçe daha genişlemekte ve derinleşmekte» olduğu (Selâhattin Hilav, *Felsefe El Kitabı)* kabul ediliyorsa, sorguyu, tutukluluğu yaşayan Mustafa'nın sürekli bir iç hesaplaşmayı sürdürmesi ve kimi doğrulara varması; Oya'nın tutukevindeyken bir arkadaşıyla yaptığı şu tartışmayı hatırlamasından doğal ne olabilir :

«*Sen ondan farklı değilsin*» *demişti Feza.* «*Hayalcisiniz. Birinin elinde dinamit, ötekinin kalem, sonuç aynı. Saatler ayarlı ve kurallı makinalardır... Akşam zamanı şafağı vuran saat sadece yanlıştır. Sen aslında yanlış çalışan saate inanmak istesen de batan günle doğan günün sırasını tersine çeviremezsin.*»

«*Hata yapıldı evet...*»

«*Yapıldı, yapıldı ki burdayız.*»

«*Demek aşağı yukarı hepimizin saati bozuk.*»

«*Çünkü aslında şafak vakti değil...*» *demişti Feza.* (s. 252)

Şafak bireyselliği aşıp, sorunlara toplumsal bir açıdan bakan, birey-toplum diyalektiğini yakalamış, gerçekliği bütünselliği içinde yansıtan Sevgi Soysal'ın en yetkin romanı. Yazar kavganın sınıfsal olduğunun bilincinde. Oya sorunun «*tek kişilik bir ihtilal yapmak*» olmadığını bilir. «*Varoluş koşullarını, seni sen kılan nice şeyi değiştirebiliyor musun?*» (s. 279), diye sorar kendi kendine. «*Bir insanı*

değiştirmek tek bir insan işi değildir. Bu bir düzen, bir çevre, bir coğrafya konusudur.» (s. 138) Mustafa ancak tutuklanıp işkence görünce, gerçeği yaşayınca zayıflığının bilincine varır : «*Yok ben ve benim gibiler, yıllarca kafamıza işlenmiş olan kavramları, dünya görüşünü aşamamışız. Aştığımızı sanıyoruz, düzlükteyken. Ama engebeler ortaya çıkıp aşılamazlaşınca çözülüyor, bizi suçlayanlarla birlik oluyoruz.*» (s. 74) Çözüm nerede peki: «*Ancak, sınıf değiştirmeye özenmemiş bir işçi gerçek bir devrimci olabilir. Bir de, işçi sınıfı ideolojisi adına, kendi sınıflarını gerçekten değiştirebilenler.*» (s. 76)

Bu yazı burada bitiyor. İki kitabı daha var Sevgi Soysal'ın. İkisi de bu yıl içinde yayımlandı. *Barış Adlı Çocuk*'ta 1968'den bu yana yazdığı öyküler yer alıyor. *Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu* ise tutukluluk günlerinin anı ve izlenimlerinden oluşuyor. *Barış Adlı Çocuk*'taki öyküler Soysal'ın bakış açısındaki değişimi çok iyi sergilemekte. Ama daha önce yazdığı ve kitabına almadığı öyküleri de var Sevgi Soysal'ın. Kanımca ayrı bir incelemeyi gerektiriyor bu. *Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu* da bir başka açıdan, yazarın anılarını sergilerken ortaya koyduğu, üzerinde durduğu sorunlar açısından ele alınmalı tek başına. Ayrıca öteki eserleriyle bağlantısı gösterilmeli.

Oysa bu yazı yeterince uzadı. Üstelik sözkonusu iki konu bu incelemenin sınırlarını aşıyor. Yalnız son noktayı koymak için, daha

önce yazdığım iki yazıdan iki alıntı yapacağım :

Kitaptaki yer alan öykülerden «Eskici» 1972'de *Yeni Dergi*'de yayımlandığında şunları yazmışım: «Sevgi Soysal Eskici adlı hikâyesinde yaşaması için en gerekli eşyaların dışında her şeyini bir eskiciye satan kadını anlatırken, eskiyi arkada bırakan, geçmişin bütün bağlarından kurtulmuş insanı anlatıyor sanırım. Yani kendisini. Gerçekten günlük yaşamımızın ayrılmaz bir parçası olan eşyalar, hep geride kalan günlerden bir şeyleri taşımazlar mı varlıklarında? Yalnız Soysal'ın yeni eşyalara yönelmediği belirtilmeli. Bu yönelmeyiş, tersine, yatağını da bir çöplüğe attıktan sonra kente dönüş ve vitrinleri seyreden insanları görünce duyulan üstünlük duygusu, bir bilinçlenmenin, yeni bir düzene geçişin belirtisidir. Eşyalardır yaşamımızı belirleyen, onlarla olan ilişkilerdir yaşamımızın sınırlarını çizen. Bir yabancılaşmayı anlatmak istiyor Sevgi Soysal. Onun anlattığı kadın, kendisini tutsak kılan eşyaları eskiciye satarak geçmişinden sıyrılmaktadır belki. Ama bütün bu insanları tutsaklıktan kurtaracak eskici ne zaman gelecektir? Sevgi Soysal bu hikâyesiyle eski hikâyesinin tam karşısına geçiyor. Sanatçının dünya görüşünün ve insana bakış açısının tamamen değiştiğini seziyorsunuz...» (*Sinan Yıllığı*, 1973)

«Bir değişimi gözlüyoruz Soysal'ın öykülerinde. Sanatçının bakış açısının değiştiğini, yeni bir öyküyü geliştirdiğini, kısaca kendini aştığını gösteren ilk örnekti benim için 'Eski-

ci' öyküsü. Şimdi kitabında daha iyi görüyoruz bunu. Sevgi Soysal yabancılaşan insanı anlatıyor öykülerinde. İnsanın insanla ve nesnelerle ilişkisini sergilerken yabancılaşma olgusunun altını çiziyor. Yaratan, yaratırken değişen ve değiştiren, yenilenen bir insan anlattığı. Kitaptaki öyküleri iki kümede toplayabiliriz. Özellikle son beş öyküde gözlem önemli bir yer tutuyor. Biri dışında, hapisane ya da tutukluluk günlerinin izlenimleri diyebiliriz bunlara. Bir 'Ağaç Gibi'de ise kanser olduğunu bilen kadının umudu, 'Ağacın en yoz yeri budanınca filizleneceğine' inanmasından geliyor 'Kozası içinde bekleyen tırtıl, bir ipekböceğine dönüyorsa bu durmak değildir.'» (*Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı*, 1977)

Artık Sevgi Soysal'ın yeni bir kitabı için yazamayacağız. Ama geride bıraktıklarından çıkaracağımız dersler çok.

TANTE ROSA, Sevgi Soysal'ın ilk kitaplarından biridir. Ancak 1968'den bu yana hâlâ yazarın en önemli kitaplarından biri olarak nitelendirilmektedir. Gerçekten de TANTE ROSA, özüyle, biçimiyle hiç eskimeyen yapıtlar arasındadır.

Kimdir, kimin nesidir, nerelidir TANTE ROSA? Onu bir kitabın sayfalarından sıyırıp çıkaran, canlandıran güç nedir? Neden unutulmayan bir ad olmuştur TANTE ROSA?

Bizi TANTE ROSA ile tanıştıran Sevgi Soysal, onu yine kendisi tanıtır bize. TANTE ROSA, "...bütün kadınca bilmeyişlerin tek adıdır." TANTE ROSA, bütün şartlarda yaşayabilir; TANTE ROSA, başkası tarafından verilmiş bir ad, başkası tarafından çektirilmiş acılardır, beceriksizliklerde ısrardır.

Kısacası TANTE ROSA, hiçbir şeyi öğrenemeden, öğretemeden yaşamış ve ölmüş başarısız bir kadındır. Ve TANTE ROSA böyle bir kadının, küçücük bir kitaba Sevgi Soysal'ın ustalığıyla sığdırılmış kocaman öyküleridir.

kapak baskısı pan matbaacılık ankara 12 14 22

500 lira
KDV dahil 550 lira